

MİLLET MECLİSİ

TUTANAK DERGİSİ

96. Birleşim

30 . 4 . 1965 Cuma

İçindekiler

	Sayfa	Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	389	
2. — Gelen kağıtlar	389	
3. — Yoklama	389	
4. — Başkanlık Divanının Genel Kurula sunuşları	390	
1. — Burdur Milletvekili Mehmet Özbey'in; gündem dışı konuşmaların 5 er dakika ile sınırlandırılması hakkındaki önergesi.	390	
2. — Erzurum Milletvekili Turhan Bilgin'in, dünkü birleşimde çoğunluk olmadığı için toplanılmaması olayına Adalet Partili milletvekillerinin 28 Nisan şehitlerinin ruhunu tâziz takririnin okunması sırasında Mecliste bulunmamalarının sebebolduğu isnadın doğru olmadığına, A. P. nin 27 Mayıs hakkındaki düşüncelerinin müspet olduğuna, birleşimin yapılmamasında diğer grupların da aynı ölçüde sorumlu bulduklarına dair demeci.	390:391	
3. — Kırklareli Milletvekili Abdurrahman Altuğ'un, pancar bedellerinin halen ödenmemiş olmasından ve pancar ekicileri istihsal kooperatiflerine zorla üye kaydolunmasından doğan şikâyetlere dair demeci.		391:392
4. — Yozgat Milletvekili Veli Uyar'ın, Ziraat Odalarına üye kaydı için istenen aidatın çokluğuna, yabancı otlarla mücadele ilâçlarının bulunamadığına ve kendir ekimine engel olduğuna, dair demeci.		392:393
5. — Artvin Milletvekili Saffet Emin-ağaoğlu'nun, hıristiyanlık propagandası yapmak üzere gizli beyannameler dağıtıldığına dair demeci.		393
6. — Eskişehir Milletvekili Aziz Zeytinoglu'nun, Çifteler kazasında bir memurun Adalet Partisi Başkan ve mensuplarına sövme cesareti bulduğuna dair demeci,		393:394
7. — 28 - 29 Nisan olaylarının yıl dönümü dolayısıyla şehit düşen gençlerin ruhlarını tâziz için saygı duruşunda bulunulmasına dair önergeler.		394:399
8. — Bütçe ve Plân Komisyonu Başkanı İsmet Sezgin'in, Ege Üniversitesi adıyla İzmir'de bir üniversite kurulması hakkındaki 6595 sayılı Kanuna ek kanun tasarrısının öncelik ve ivedilikle görüşülmesine dair önergesi.		399

9. — Çalışma Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in, Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı Kanuna bağlı 1 sayılı cetvelin 4665 sayılı Kanunla değiştirilen Dışişleri Bakanlığı kısmına bâzı kadrolar eklenmesi hakkında kanun tasarısının öncelik ve ivedilikle görüşülmesine dair önergesi. 399

10. — Çalışma Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in, Dışişleri Bakanlığının yabancı memleketlerde görevli telsizcilerin ücretleri hakkında kanun tasarısının öncelik ve ivedilikle görüşülmesine dair önergesi. 399

11. — Geçici Komisyon Başkanı Şefik İnan'ın, Nevşehir Milletvekili Ali Baran Numanoğlu'nun, 1 . 7 . 1964 tarih ve 488 sayılı Damga Vergisi Kanununun 2 sayılı tablosunun V nci bölümünün 18 nci fıkrasının değiştirilmesine dair kanun teklifinin öncelik ve ivedilikle görüşülmesine dair önergesi 399:400

12. — Çalışma Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in ve İzmir Milletvekili Mustafa Uyar'ın, 2836 sayılı Kanununun 22 nci maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifinin öncelik, ivedilik ve bütün işlere takdimen görüşülmesine dair önergesi, 400

13. — Adalet Komisyonu Başkanı İsmail Hakkı Tekinel'in Yargıtay Kanunu teklifinin öncelik, ivedilik ve bütün işlere takdimen görüşülmesine dair önergesi 400

14. — Çalışma Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in, Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası Kanununun 5453 ve 6617 sayılı kanunlarla değişik 5 nci maddesinin 1 nci fıkrasının değiştirilmesi hakkında kanun tasarısının öncelik ve ivedilikle görüşülmesine dair önergesi 400

15. — Çalışma Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in, Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı Kanuna bağlı 1 sayılı cetvel ile tadil ve eklerinin İçişleri Bakanlığı kısmında değişiklik yapılması hakkındaki kanun tasarısının öncelik ve ivedilikle görüşülmesine dair önergesi. 400:401

16. — Bütçe ve Plân Komisyonu Başkanı İsmet Sezgin'in, 5434 sayılı T. C. Emekli Sandığı Kanununa muvakkat bir madde eklenmesine dair kanun teklifinin öncelik, ivedilik ve bütün işlere takdimen görüşülmesine dair önergesi. 401

17. — Geçici Komisyon Sözcüsü Resit Ülker'in, Gecekonular kanunu teklifinin öncelik, ivedilik ve bütün işlere takdimen görüşülmesine dair önergesi. 401

18. — Millî Savunma Komisyonu Başkanı Kenan Esengin'in, Cumhuriyet Senatosu Sinop Üyesi Suphi Batur'un 211 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 43 ncü maddesinin 2 nci fıkrasının (a) fıkrası olmak üzere yeni bir fıkra eklenmesi hakkında kanun teklifinin öncelik ve ivedilikle görüşülmesine dair önergesi. 401

19. — Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Faruk Sükan'ın, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı Sağlık kurumları ile esenleştirme (Rehabilitasyon) tesislerine verilecek döner sermaye hakkındaki 209 sayılı Kanuna bâzı maddeler eklenmesine ve bâzı maddelerin değiştirilmesine dair kanun tasarısının öncelik ve ivedilikle görüşülmesine dair önergesi. 401:402

20. — Sayın üyelerden bâzılarına izin verilmesine dair Başkanlık tezkeresi. (3/1177) 402

21. — Bir toplantı yılında iki aydan fazla izin alan Ordu Milletvekili Rafet Aksoy'a ödeneğinin verilmesine dair Başkanlık tezkeresi. (3/1178) 402

22. — Vazife ile yurt dışına giden Millî Eğitim Bakanı Cihat Bilgehan'ın dönüşüne kadar kendisine Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Faruk Sükan'ın vekillik etmesinin uygun görüldüğüne dair Cumhurbaşkanlığı tezkeresi. (3/1179) 402

5. — Görüşülen İşler 403

1. — Siyasi partiler kanunu tasarısı ile Adana Milletvekili Kasım Gülek ve Kemal Sarıbrahimoğlu'nun, Siyasi partiler kanun teklifleri ve Geçici Komisyon raporu (1/560, 2/378, 2/591) (S. Sayısı : 527) 403:428

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Birinci Oturum

Yapılan yoklama sonucunda çoğunluk olmadığı anlaşıldığından saat 16,00 da toplanılmak üzere birleşime ara verildi.

İkinci Oturum

Yapılan yoklama sonucunda yine çoğunluk olmadığı anlaşıldığından 30 . 4 . 1965 Cuma gü-

nü saat 15,00 te toplanılmak üzere (saat 16,25 te) birleşime son verildi.

Başkan
Başkanvekili
Mekki Keskin

Kâtip
Yozgat
İsmet Kapısız

Kâtip
Siirt
Süreyya Öner

2. — GELEN KÂĞITLAR

Teklif

1. — Yozgat Milletvekili İsmet Kapısız ve 6 arkadaşının, Yeni Fakılı bucağının ilçe haline getirilmesi hakkında kanun teklifi (2/389) (İçişleri ve Plân komisyonlarına)

Cumhuriyet Senatosundan gelen işler

2. — Islahı Hayvanat Kanununun 5883 sa-

yılı Kanunla değişik 35 ne maddesine bâzı hükümler eklenmesine dair 7454 sayılı Kanununun 1 ne maddesinin son fıkrasının kaldırılması hakkında kanun tasarısı (Millet Meclisi 1/435, Cumhuriyet Senatosu 1/491) (Millet Meclisi S. Sayısı : 269, Cumhuriyet Senatosu S. Sayısı : 570) (Tarım Komisyonuna)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15.00

BAŞKAN — Başkanvekili Mekki Keskin

KÂTIPLER : İsmet Kapısız (Yozgat), Süreyya Öner (Siirt)

BAŞKAN — Birleşimi açıyorum.

3. — YOKLAMA

BAŞKAN — Yoklama yapılacak. Otomatik cihazlara lütfen işaret buyurunuz.

(Yoklama yapıldı.)

BAŞKAN — Yoklama işlemi bitmiştir. Sonradan gelenlerle birlikte çoğunluğumuz vardır.

TURHAN BİLGİN (Erzurum) — Gündem dışı söz istiyorum.

BAŞKAN — Sayın Bilgin, yedinci sıradasınız, gündem dışı.

TURHAN BİLGİN (Devamla) — Grup adına istiyorum efendim.

BAŞKAN — Peki oturunuz, ne hakkında efendim?

TURHAN BİLGİN (Devamla) — Dünkü celsenin toplanamayışı hakkında.

BAŞKAN — Görüşmelere başlıyoruz. Yalnız bir önerge var. Ondan sonra konuşmalara başlayalım.

4. — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

1 — *Burdur Milletvekili Mehmet Özbey'in; gündem dışı konuşmaların 5'er dakika ile sınırlandırılması hakkındaki önergesi.*

Sayın Başkanlığa

Birçok arkadaşlar gündem dışı söz alıyorlar. Bundan böyle gündem dışı konuşmaların 5 dakika olarak tahdidini ve Yüksek Meclisten karar alınmasını arz ve teklif ederim.

Burdur
Mehmet Özbey

BAŞKAN — Önergeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler.. Kabul etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

Arkadaşlarımızın gündem dışı konuşmalarında beş dakikayı geçirmemelerini rica ederim.

2 — *Erzurum Milletvekili Turhan Bilgin'in,ünkü birleşimde çoğunluk olmadığı için toplanamaması olayına Adalet Partili milletvekillerinin 28 Nisan şehitlerinin ruhunu tâziz tavrının okunması sırasında Mecliste bulunmamalarının sebeb olduğu isnadının doğru olmadığına, A. P. nin 27 Mayıs hakkındaki düşüncelerinin müspet olduğuna, birleşimin yapılmamasında diğer grupların da aynı ölçüde sorumlu bulduklarına dair demeci.*

BAŞKAN — Grup adına Sayın Bilgin, buyurun, gündem dışı beyan buyurduğunuz mevzu hakkında söz veriyorum.

A. P. GRUPU ADINA TURHAN BİLGİN (Erzurum) — Muhterem arkadaşlar, dün Millet Meclisi ekseriyet olmadığı için normal oturumunu yapamamıştır. Gerek basında ve gerekse radyodaünkü oturuma katılan Adalet Partisi Meclis Grubu üyelerinin bir kısmının salonu terk ettikleri ve içeri girmek istemedikleri, bu yüzden ekseriyetin olmadığı belirtilmiş ve bununla 28 Nisan olaylarıyla ilgili 28 Nisanda hayatını kaybeden talebelerin ruhu için verilmiş bulunan bir takrire iştirak edilmeme maksadını güttüğü ifade edilmiştir. Grupumuzünkü durumu tavzih etmek lüzumunu hissetmiştir. Evvelâ Sayın Meclis Başkanının ifade ettiği üzere yoklama neticesi Mecliste bulunan miktar 180 dir. Bunun gerek A. P., gerek C. H. P. ve gerekse diğer C. K. M. P., M. P. ve Y. T. P. mensuplarını ilâve edecek

olursak bu sadece bir grupun iştirak ettiği, diğer grupların iştirak etmediği mânası çıkarılmaması icabeder. Kaldı ki gündemde mevcudolmayan ve verildiği sureti katiyede ne grup yöneticileri ve ne de bittabi grupumuz üyeleri tarafından malûm bulunmayan bir takrire bağlanması doğru değildir. Grupumuz üyelerinin o dakikada salonda bulunmayan büyük bir kısmı yukarıda Maarif Komisyonunda, bir kısmı toplantısına devam eden...

KÂMRAN EVLİYAOĞLU (Samsun) — Kapı aralarından bakan arkadaşlarınız ne olacak?

A. P. GRUPU ADINA TURHAN BİLGİN (Devamla) — Beyefendi, lûtfen, eğer söyleyecek sözleriniz varsa buradan, bu kürsüden ifade edersiniz.

KÂMRAN EVLİYAOĞLU (Samsun) — Sırası gelince ifade ederiz.

BAŞKAN — Sayın Evliyaoğlu, lûtfen karşılıklı konuşmıyalım.

A. P. GRUPU ADINA TURHAN BİLGİN (Devamla) — Sıra alın, siz de ifade edin.

Genel Başkanımızın bir yakınının vefatı mü-nasebetiyle Grupa mensup bazı arkadaşlarımızın cenaze töreninde buldukları, bir kısmının ise yukarıda toplantı yapan Merkez ve Grup Haysiyet Divanları toplantısına iştirak ettiklerini ve buna rağmen Grupumuza mensup 54 arkadaşın salonda mevcut bulunduğunu bilhassa belirtmek isterim.

Muhterem arkadaşlarım, bu vesileyle şunu da belirtmek isteriz ki, bu Parlâmento mensupları hiçbir zaman küçük meselelerle zamanlarını işgal etmek durumunda olmamalıdır, bir.

İkincisi, 27 Mayısın meşruiyeti, 27 Mayısın esprisi Anayasamızda sarahaten mevcuttur. Bizim Grupumuzun iştirak ettiği Koalisyon ve Hükümet programlarında 27 Mayıs karşı olan Grupumuzun düşünceleri açıkça ifade edilmiştir. Bundan önce geçmiş yıllarda yapılmayan fakat bu yıl iki arkadaşımızın verdiği tavrı üzerine yapılmak istenilen bir ihtiram vakfesiyle bu toplantıya iştirak etmeyen arkadaşlar arasında bir irtibat kurmak nâçiz kanaatime göre asgari insafla alâkalı değildir ve...

RUHİ SOYER (Niğde) — Senatoda olan hâdise...

A. P. GRUPU ADINA TURHAN BİLGİN (Devamla) — Senatoda olan hâdise diyorsunuz Sayın Doktor; siz alıştınız mütemadiyen lâf atmaya, size cevap vereceğim. Fakat bu cevabı...

BASKAN — Sayın Bilgin, rica ederim cevap vermemeniz, cevap vermeden Grup adına fikirlerinizi söyleviniz.

A. P. GRUPU ADINA TURHAN BİLGİN (Devamla) — Grup adına konuştuğum için size cevap vermiyeceğim. Yoksa size verilecek çok cevabım var.

RUHİ SOYER (Devamla) — Hakkın varsa ver...

BASKAN — Rica ederim Sayın Soyer.

A. P. GRUPU ADINA TURHAN BİLGİN (Devamla) — O halde vereyim.

BASKAN — Sayın Bilgin, çok rica ediyorum, karşılıklı konuşmalar bilirsiniz ki, yasak. Yani İctüzü'nün menettiği hal.

A. P. GRUPU ADINA TURHAN BİLGİN (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, 27 Mayısın gerisine gitmek, övmek, yermek ve 27 Mayısın getirdiği Anayasamızın esprisini âdeta elimizin tersiyle geriye itip ve itmeye devam suretiyle bu Parlâmentoda yahut bu Parlâmento dışındaki müesseseler nezdinde hâdiseler yaratmak bu memlekete bir fayda getirmeyecektir. Ne yermek, ne övmek. Bunları bir tarafa bırakalım, memleketin bizden beklediği hizmete şitabedelim. Grubumuz hiçbir art düşünce ve tesir ardında bu Parlâmentoya iştirak etmemek gibi bir hareketi asla düşünmemiştir, düşünmeyecektir. Aslanan bu Parlâmentonun çalışmasıdır. Biz de bir maksat aranması, arıyanların da kelimenin en hafif mânasıyla haksızlık ettiklerini bu kürsüden beyan eder, bu konuşmamızı, grup adına bu konuşmamızı zabıtlara geçirmek için yaptığımızı belirtir, hürmetler ederim. (Alkışlar)

3. — *Kırklareli Milletvekili Abdurrahman Altuğ'un, pancar bedellerinin halen ödenmemiş olmasından ve pancar ekicileri istihsal kooperatiflerine zorla üye kaydolunmasından doğan şikâyetlere dair demeci.*

BASKAN — Sayın Abdurrahman Altuğ konuşmanız ne hakkında idi?

ABDURRAHMAN ALTUĞ (Kırklareli) — Efendim pancar ekicilerinin bâzı küçük dertleri hakkında.

BASKAN — Buyurun, pancar ekicilerinin bâzı güçlükleri hakkında.

ABDURRAHMAN ALTUĞ (Kırklareli) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım; huzuru-nuza pancar ekicilerinin bâzı dertlerine değinmek maksadı ile çıkmış bulunuyorum.

Geniş bir vatandaş kütlesini çok yakından ilgilendiren hususiyle kırklareli ve diğer Trakya illeri çiftçilerinin başta gelir ve geçim kaynağı olan pancar bedellerinin henüz tamamen ödenmemiş olması birçok sıkıntılara ve şikâyetlere sebeb olmaktadır.

1965 yılı pancar ekimi çoktan başlamış ve yer yer birinci çapaya gelmiş olduğu halde 1964 yılı pancar bedelinin hâlâ tamamen ödenmemiş olmasının izahı kolay değildir.

Şeker Şirketi kendisine tanınan imtiyazlar sayesinde tamamen kendi arzusuna ve menfaatlerine uygun, âdeta tek taraflı mukavele ile kendisine bağladığı pancar ekicisine, en küçük müsamaha göstermez, ihtiyacı hâsıl olduğunda, zaman ve sıra gözetmeden, icabında ekicinin pancarını zor kullanarak söktüğü halde, kendisine 6 ay evvel teslim edilen pancar bedelini hâlâ tamamen ödemiş olmasını büyük bir haksızlık hattâ adaletsizlik olarak görmekteyiz.

Vatandaş, pancar bedelini zamanında alacağı ümitte borçlanmıştır. Tüccar, bakkal, terzi buna göre işini ayarlamıştır. Şimdi hepsinin düzeni bozulmuş ve ekiciye karşı güveni sarsılmıştır.

Kredi müesseseleri alacaklarını, Devlet vergisini vatandaşa müsamaha tanımadan ve gecikme halinde cezası ile birlikte tahsil etmekte, ama onun bu borçlarını karşılıyacak olan alacağı, aylar geçtiği halde, bırakın gecikme faizini, anası bile hâlâ ödenmemektedir. Vatandaşın Devlet güvenini dahi sarsan bu hali adaletle izah etmek mümkün mü?

Şimdi olan olmuştur; ama önümüzdeki yıllar için gerekli tedbirler şimdiden alınmalı ve nasıl tütün ekicisinin, pamuk, fındık yetiştiricisinin parası derhal veya çok kısa bir süre içinde ödeniyorsa, pancar ekicisinin de parası derhal veya kısa bir süre içinde ödenmeli ve bu, vatandaş arasında güven duyulacak bir anane haline getirilmelidir. Ayrıca bu sene ödenmemiş olan pancar paralarının hemen ödenmesi iktiza eder.

Pancar ekiminin devam ettiği şu sırada pancar ekicisinin bir diğer şikâyeti de Pancar Ekicileri İstihsal Kooperatifindedir. Esasında iyi niyetle kurulan bu kooperatifler, kötü yönetim yüzünden yurdun her yerinde olduğu gibi Trakya bölgesinde de başlıca şikâyet kaynağı haline gelmiş ve kooperatifçiliğe güveni sarsmıştır.

Ekici bu kooperatife zorla üye yazılmaktadır. Aksi halde pancar ekemez. Üye olmak için ise 500 lira ödemek zorundadır. Buna mukabil meselâ Alpulu ve civarı Pancar Ekicileri İstihsal Kooperatifinin ortaklarına sağladığı menfaat nedir? Geçen yılda, bir liraya iki kurusu bulmıyan bir temettü.

Taahhüdedilen sermayesi 12 milyonu, ödemesi ise 9 milyonu bulan bu kooperatif çiftçiden zorla topladığı bu paraların mühim bir kısmını kendi çalışma sahası ve konusu ile ilgili olmayan çeşitli teşekküllere sermaye olarak dağıtmıştır. Buna mukabil ortağına, hayvanı ölse, çiftliği için ihtiyacı olsa ve bunun için istediği kadar teminat ve kefil gösterse bile, bir kurşluk yardım yapmaz. Ortağına sattığı her mal, gübre dâhil, serbest piyasaya göre mutlaka daha pahalı ve daha kötü kalitelidir.

Kooperatifçiliğin en kötü misâlini gösteren ve bu yüzden kooperatifçiliğe güveni sarsan bu teşekkülün kongreleri de her yerde aynı karakteri göstermekte, devamlı olarak söylenti ve şikâyetlere konu olmaktadır. Ticari zihniyeti, çalışma şekli ve idarecilerinin seçimi ciddi bir ıslahata muhtaçtır bunun için gayrete ihtiyaç vardır. Ancak bu suretle ortakların haklı şikâyetleri önlenemez ve müessese gayesine ve ortaklarına hizmet eden faydalı bir hale getirilebilir. Aksi halde muayyen bir zümrenin haksız geçim sahası olmaktan kurtulamaz. O takdirde bunu feshetmek en çıkar yol olacaktır.

Sayın Sanayi Bakanımızdan bu konulara ciddi olarak eğilmesini rica eder, saygılar sunarım. (Alkışlar.)

4. — *Yozgat Milletvekili Veli Uyar'ın, Ziraat Odalarına üye kaydı için istenen aidatın çokluğuna, yabancı otlarla mücadele ilaçlarının bulunamadığına ve kendir ekimine engel olduğuna dair demeci.*

BAŞKAN — Sayın Veli Uyar gündem dışı ne hakkında konuşacaksınız?

VELİ UYAR (Yozgat) — Ziraat Odalarına kaydolan üyelerin aidatları ve kendir ekimi hakkında.

BAŞKAN — Ziraat Odalarına kaydolan üyelerin aidatları hakkında buyurunuz.

VELİ UYAR (Yozgat) — Sayın Başkan, maruzatım kısa olacaktır müsterih olunuz.

Kıymetli arkadaşlarım, 6718 sayılı Kanunla kurulması gereken Ziraat Odalarının geçen sene teşkilâtlandığı hepinizin malûmudur. Bazı bölgelerde bu Ziraat Odaları Kanunu gereğince çiftçiler bir ilâ beş sınıfa ayrılmakta ve buna göre aidat alınmaktadır. Fakat bizim bölgelerde, merkez kaza yani vilâyette giriş 2,5 lira ve kaydiye de 7,5 lira olduğu halde, bir çok kazalar, oda başkanlarına ve üyelerine aidat veya huzur hakkı vermek için çiftçileri 25 lira giriş aidatı, 250 lira da yıllık aidat vereceksiniz şeklinde yüksek rakamlarla mutazarrır etmektedirler.

ALİ BARAN NUMANOĞLU (Nevşehir) — Beşbin lira verenler var.

VELİ UYAR (Devamla) — Arkadaşım beşbin lira verenlerin mevcud olduğundan bahsediyor. 1-5 sınıfa ayrıldığına göre, Yozgat gibi fakir bir bölgenin ziraatçileri de umumiyetle 5 ne sınıf olduğuna göre, merkez kaza 2,5 lira giriş aidatı, beş lira yıllık üye aidatını kabul ettiği halde başka kazaların bu şekilde cefel kalem vatandaşı mutazarrır edici ve bu odalara karşı böyle bir alerji uyandırıcı şekilde hareket etmeleri benim kanaatime göre kanunun ruhuna aykırı olduğu merkezindedir. Bu bakımdan Hükümetin bu işe parmak basmasını, üye aidatlarının bir başlangıç olduğuna göre 5 ne sınıflarda giriş için 2,5 lira, kaydiyenin de hiç olmazsa 5 lira olarak tesbit edilmesi hususunda bir genelge gönderilmek için oda nezdinde teşebbüse geçmelerini istirham ediyorum.

Sonra bugün ziraat odasından aldığımız bir bilgiye göre, Yozgat çevresinde yabancı otlarla mücadelede âlet ve ilaçlarının maalesef bulunmadığını ve muhtelif müracaatlara menfi cevap verildiğini öğrenmiş bulunuyorum. Bu bakımdan Tarım Bakanlığından istirham ediyorum. Yozgat kurak bölgedir. Ve bugünlerde bir toz fırtınası da olmuştur. Bu bakımdan yabancı otlarla mücadele için gerekli ilâç ve aletle-

rin Yozgat bölgesine biran evvel gönderilmesi- nin teminini rica ederim.

Üçüncü bir mesele ki, memleketin çok mühim bir derdidir, bizim bölgede : Kendir. Hepiniz bilirsiniz, kendileri ziraatçiler en başta gelen bir nebat olarak mütalâa ederler. Bundan ziraatçinin ipliği, urganı, çuvalı yapılır. Maalesef bâzi kazalarda, ne gibi bir işgüzarlık bilmiyorum; jandarma vasıtası ile bu kendir ekimine mâni olmaya çalışmışlar. Bundan birkaç ay evvel Akdağ Madeni kazamızda küçük baş hayvanlardan keçilerin bölgelere sokulmaması, bunun yasak olduğu şeklindeki rivayetler dolaştırılmış, jandarmalar vasıtasıyla bu hayvanların toplanmasına girişilmiş... Ne gariptir ki, aynı kazada küçük küçük tarlalar halinde kendir ekimi yapılan bölgelerde de kendir ekimi yasaktır diye jandarmalar köyleri dolaşıyormuş («Esrar için» sesi). Şimdi esrar için diye bir arkadaşım söylüyor. Benim bildiğim bizim bölgede yetişen kendirden esrar olmaz. Esrar çıkarılan kendiri her halde ziraatçi arkadaşım Ahmet Şener Bey daha iyi bilir. Bu bakımdan esrar çıkarılan kendir nebatı ayrı, çul, çuval dokunacak, elyafından istifade edilecek kendir başkadır. Bu bakımdan Tarım Bakanlığının bu mevzu üzerinde hassasiyetle durmasını, fakir fukaranın çulunu, çuvalını yapabilmesi için kendir ekimine mâni olmamalarını rica ediyorum. Saygılarımı sunarım.

5. — *Artvin Milletvekili Saffet Eminâğaoğlu'nun, hıristiyanlık propagandası yapmak üzere gizli beyannameler dağıtıldığına dair demeci.*

BAŞKAN — Sayın Eminâğaoğlu, ne hakkında konuşacaksınız?

SAFFET EMİNÂĞAOĞLU (Artvin) — Gizli beyannameler hakkında konuşacağım.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

SAFFET EMİNÂĞAOĞLU (Artvin) — Değerli arkadaşlarım, gizli bir beyanname hakkında mâruzatta bulunmak üzere söz almış bulunuyorum.

Son senelerin modası haline gelen çeşitli fikir cereyanlarının propogandası yapılmak üzere risaleler, broşürler ve beyannamelerin muhtelif yollardan halka intikal ettirildiği malûmunuzdur. Ancak, bendenizin üzerinde durmak istediğim nokta şudur : Hıristiyanlık propogandası

yapan bir beyanname, maalesef diyeceğim, Devlet teşkilâtımız vasıtasıyla, daha doğrusu bu işle görevli memurlarımızın hüsnüniyeti suiistimal edilmek suretiye, 10 kuruşluk tebrik kartları içinde bütün köy muhtarlıklarına gönderilmiştir. Bu beyannamede bâzi ilmi gerçeklere dayanılarak, delil göstermek suretiyle Hz. İsa'nın son peygamber olduğu ve Hak Peygamber olduğu yolunda, en iyi dinin onun getirmiş olduğu din olduğu şeklinde propoganda yapılmaktadır. Şüphesiz ki, Türk ve imanı bütün olan Müslüman memleketlerde böyle hezeyanlar şiddetle, nefretle reddedilir ve reddedilecektir de. Ancak unutmamak lâzımdır ki, bu nevi propogandalar cemiyet hayatında zamanla tahribat yapabilir. Bu itibarla gerek sizlerin ve gerekse Hükümetin bu gibi hassas konularda çok dikkatli davranmasını istirham etmek için söz almış bulunuyorum. Aslında Cumhuriyet Hükümetlerinin bu gibi konularda hassas davrandığından da eminim.

Ancak çok dikkatli ve titiz davranmanın lüzumuna kaani olduğum için bir kere daha huzurunuzu işgal etmiş bulunuyorum. Hürmetlerimle.

6. — *Eskişehir Milletvekili Aziz Zeytinoğlu'nun, Çifteler kazasında bir memurun Adalet Partisi Başkan ve mensuplarına sövme cesareti bulduğuna dair demeci.*

BAŞKAN — Ne hakkında konuşacaksınız efendim?

AZİZ ZEYTİNOĞLU (Eskişehir) — Partizan memurlar hakkında konuşacağım.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

AZİZ ZEYTİNOĞLU (Eskişehir) — Muhterem arkadaşlarım, Eskişehir'in Çifteler ilçesindeki geçen basit bir zabıta vakası, Adliyeye intikal etmiş bir zabıta vakasını dün Sayın arkadaşım Şevket Asbuzoğlu buradan belirtmemiş olsaydı bendeniz de bu ilçenin çalışkan, gayyur, kendi iş ve güçleriyle meşgul halkına karşı olan bâzi partizan memurların durumundan bahsederek Hükümetin nazarı dikkatini celbetmek için söz almayıacaktım.

Muhterem arkadaşlarım,

Çiftelerde bir içkili lokantada partizan memurlardan biri olarak tanınan ve sarhoş olarak bulunan Ziraat memuru Sedat Ak ismindeki

kimse orada ayrı masada bulunan ve hepsi de Adalet Partili olan kimselere karşı: «Beni şikâyet etmişsiniz, ne yaparsınız, bana ne yapacaklar» gibi sözlerle beraber, teeddüp ederim söylemeye, sövmüş ve konuşmuş, sizin başınız kim demiş. Onlar da «Süleyman Demirel» demişler. Bilmem ne Süleyman değil mi, demiş ve yine teeddüp ediyorum söylemeye sövmüştür. Bunun üzerine tahammül edemiyen oradakilerden birisi bunun kolundan tuttuğu gibi dışarı atmış, artık sarhoş dışarda ne oldu bilmiyoruz. Bunlar hakkında zabıtlar vardır. Şahitler vardır. Sedat Ak dâvacı olmuş, ifadeler alınmış ve şikâyet ettikleri serbest bırakılmıştır. Dövüldüğüne dair raporu da yoktur. Karşı tarafta da şikâyetçi olmuştur. Orada bulunan hâkim ve diğer şahitler de Sedat Ak'ın bu şekilde sövdüğüne şahadet etmişlerdir.

Muhterem arkadaşlarım,

Suçtu olan cezasını çeker. O ayrı mevzu. Amma âdi bir vakayı halkın topyekûn memurlara karşı baskısı şeklinde göstermesini, bilhassa kendi seçim bölgesi seçmenlerine bu sıfatı reva görmesini ben sayın arkadaşşıma doğru bulmadım. Nerede o günler arkadaşlarım. Asırlardan beri bu millet işte o halk hâkimiyeti için mücadele ediyor, etmektedir. Tarihimizde halkın memura baskı yaptığı görülmüş müdür? Ama maalesef her devirde halkımız baskıya mâruz kalmıştır. Bu bir vâkıadır. Bugün dahi böyledir. Misal mi istiyorsunuz? İşte huzurunuzda getirilen bu vâka. Misal mi istiyorsunuz? Meclis sorularını tetkik buyurursanız pek çok baskı örneği bulacaksınız. Misal mi istiyorsunuz? İşte tomar tomar evraklar. Sayın arkadaşşımın dediği gibi memurlar geceleri sokağa çıkamıyor değil, aksine halk çıkamıyor. Çünkü iftira hazır, tecavüz hazır. Ne konuşuyorsunuz diye felâket hazır. Jurnal hazır. İşte memurların ama partizan memurların baskısından bizar. Küçük memurlardan, emniyet ve jandarmadan bahsetmiyorum. Çünkü onlar hakikaten tarafsızdır. Onlardan müşteki de yoktur. Kendilerine huzurunuzda şükranlarımı arz ederim.

Sayın Hükümetten rica ediyorum. Eskişehir vilâyetine, Çifteler kazasına müfettişler göndersin. Halkı dinlesin, tarafsız vatandaşları dinlesin. Partizan memurları değiştirecek mi, ceza mı verecek? Vekâlet emrine mi, alacak ne yapaca-

caksa yapsın. Bir beldenin bir vilâyetin Adalet Partili olması suç mudur? Arkadaşlarım, o belde Adalet Partilidir diye halka fena muamele yapan memurları o belde de toplamak insafsızlıktır.

Çiftelere bu memurlar yeni de gelmiş değildir. Eski Hükümet zamanında getirilmiştir. Madem ki böyle bir tazyik vardı halkın bu tutumu bu keyfiyeti Vali tarafından, kaymakam tarafından şikâyet edilmiştir. Niye şimdiye kadar tazyika mâruz kalan bu memurlar kaymakama, valiye veya vekâletlerine şikâyet etmemişlerdir? Yine sayın arkadaşşımın şimdiye kadar bu hususlara dair bir sözlü sorusu, bir şikâyeti olmuş mudur? Şu halde bu konuşmanın sebebi nedir? Bu konuşmanın tek sebebi olsa şudur arkadaşlarım. İktidar değişmesiyle bu partizan memurların artık bu gibi hareketlerinin bir fayda vermemesi ve meydana çıkmaya başlamasıyla bu gibi memurları oradan belki de başka yerlere gönderilirler düşüncesiyle, gitmelerini önlemek, onları kurtarmak, orada bırakmak ve oradaki bu son direklerinin de devrilmesini önlemektir.

Aziz arkadaşlarım,

Çifteler köy iken Belediye kuran, sonra kaza haline getiren, her günü gecesini gündüzüne katarak çalışan, halkın sevdiği ve seçtiği Belediye Reisinin çalışmalarını dahi çok gören bir zihniyete ne demeli bilmiyorum. Belediye Reisi tabii Ankara'ya da gelecek ve tabii de çalışacak, Çiftelerin ihtiyaçlarını halledecek. Bendeniz onun için çalışkan Çifteler Belediye Reisini tebrik ederim. Ve çizdiği yoldaki çalışmalarına devam etmesini temenni ederim.

Son olarak Hükümetimizden tekrar rica ediyorum. Halkı partizan memurların elinden Allah aşkına kurtarın.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Efendim gündem dışı söz isteyen arkadaşlarımız daha var. Bunları gelecek defa is'af edebileceğiz. Şimdi gündeme geçiyoruz.

7. — 28 - 29 Nisan olaylarının yıl dönümü dolayısıyla şehit düşen gençlerin ruhlarını tâziz için saygı duruşunda bulunulmasına dair öneriler

BAŞKAN — Arkadaşlarımız, tarafından verilmiş önergeler var, onları okutuyorum.

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

28 - 29 Nisan olaylarının beşinci yıldönümü dolayısıyla, aziz şehitlerimizin ruhlarını taziz için, Yüksek Meclisin bir dakika saygı duruşunda bulunmasını arz ve teklif ederim.

29 . 4 . 1965

Trabzon Milletvekili
Ali Rıza Uzuner

Sayın Başkanlığa

28 - 29 Nisan şehitleri için bir dakikalık saygı duruşunda bulunulmasını arz ve teklif ederim.

Afyon Karahisar
Halûk Nur Bâki

Millet Meclisi Başkanlığına

28 ve 29 Nisan olaylarının yıldönümü dolayısıyla aziz şehitlerimizin ruhlarını taziz için Yüksek Meclisin bir dakikalık saygı duruşunda bulunmasını arz ve teklif ederiz.

Trabzon	Trabzon
Ali Rıza Uzuner	Ahmet Şener
Ordu	Çanakkale
Y. İzzettin Ağaoglu	Şefik İnan
Çorum	Hakkâri
Hilmi İncesulu	Ahmet Zeydan
Muğla	Mardin
Cevdet Oskay	Talât Oğuz
Kayseri	Kars
Bahri Yazır	Hasan Erdoğan
Ordu	Eskişehir
Orhan Hazinedar	Celâlettin Uzer
İzmir	Kars
Mustafa Uyar	Kemal Güven

Antalya
Ethem Ağva

BAŞKAN — Sayın Bilgin, bu önergenin aleyhinde mi? Yani duruşa lüzum olmadığı yolunda mı Yani bir usul meselesi yapalım mı, diye soruyorum Sayın Bilgin. Duruşa lüzum olmadığını izah edeceksiniz. O halde iki lehde, iki aleyhte olmak üzere söz vereceğim. Aleyhinde buyurun Sayın Bilgin.

TURHAN BİLGİN (Erzurum) — Şahsım adına konuşuyorum. Muhterem arkadaşlar 27 Mayısın meşrûlyeti, 27 Mayısın esprisi büyük

Türk Milletinin kabul etmiş olduğu Anayasasında zikredilmiştir. 28 Nisan olaylarından beri yıllar geçmiştir. Bu parlâmentoda ne geçen yıl, ne evvelki yıl, ne daha evvelki yıl bu konuda bir takrir verilir böyle bir ihtiram sükûtu-na geçilmesi arzu edilmemişti. Bu konuda pek muhterem Hükümet, bundan evvelki Hükümetler, Halk Partili muhterem arkadaşlarımızın iştirak ettikleri, ekseriyeti kendilerinden olan ve fakat her zaman başında buldukları Sayın İsmet Paşa Hükümetleridir. Bu parlâmentoda iktidar kanatları oldular, büyük kanatlar oldu. Fakat böyle bir lüzum hissedilmedi. Bugün şahsi kanaatim odur ki; iktidara geçen ve C. H. P. ye karşı olan grupların bir nevi 27 Mayıs karşı gruplar olarak, onun mensuplarını bir nevi 27 Mayıs karşı insanlardan teşekkül etmiş şeklinde gösterebilmek maksadını taşıdığını tahmin ettiğim... (C. H. P. sıralarından «bunun ne ilgisi var?» sesleri)

Bu taktirin verilmesinde bir maksat gördüğüm için bu taktirin aleyhinde söz almış bulunuyorum arkadaşlar. (Orta sıralardan şiddetli gürültüler. «Önergenin aleyhinde iseniz, ayağa kalkmazsınız» sesleri)

Bu taktiri Sayın C. H. P. Hükümeti devrinde C. H. P. mensubu muhterem C. H. P. grup üyeleri arkadaşlarımızın hiçbirinin vermesi ve fakat muhalefete geçtikten sonra böyle bir taktiri vermekle memlekette hiçbir zaman arzu edilmeyen bir nevi kardeşi kardeşe düşürmek zihniyeti içinde hareket edildiğini... (Ortadan ve sağdan gürültüler) Protesto ediniz, fakat ben söylyeceğim, ben bu taktirin ihtiram vakfesi için değil, bu taktirin altında yatan mânayı açıklıyabilmek için ifade ediyorum. Bu taktirin...

NURETTİN ÖZDEMİR (Gümüşane) — O gizli mâna senin konuşmada meknuz. Sen de bir taktir ver arzu edersen.

BAŞKAN — Karşılıklı konuşmayın lütfen. TURHAN BİLGİN (Devamla) — Üzerinden yıllar geçtikten sonra, hatırlanmayan bu mevzuun bugün burada yapılmasının... (Sağda gürültüler)

BAŞKAN — Sami Bey, niçin bağıryorsunuz Meclisin içinde efendim? Bağırcaksanız dışarıya çıkıp bağırınız... Buyurun efendim devam edin.

TURHAN BİLGİN (Devamla) — Bu takri-ri veren muhterem arkadaşlarıma şu ciheti hatırlatmak isterim ki; bu parlâmentonun içerisinde, ister muhalefet, ister iktidar kanatlarında olalım, bizim birinci vazifemiz bir millî birliği ve beraberliği temin etmek olmalıdır. Bugünkü Anayasamızın espirisi de budur. Fakat bunun dışına çıkarak doğrudan doğruya insan haklarına aykırı gelebilecek şekildeki düşüncelerin üzerinde âdeta siyasi bir zemin, bir baskı yapmak suretiyle asla insanların aklından geçmeyecek şeyleri, sanki varitmiş şeklinde söylemek; bu bir muhalefet vazifesi değildir. Ve ben ifade ediyorum burada, yüksek müsamahanıza sığınarak ifade ediyorum; büyük bir gruba, muhterem C. H. P. grupuna hitabediyorum. Bizim bu takrire imza koyan arkadaşlarımızın, siyasi hüviyetlerini nazarı itibara alarak söylüyorum. Bizim 27 Mayıs'tan sonra bir hat çekmemiz lâzım. Bu hattın gerisine gitmememiz lâzım. Ne yermenin, ne övmenin, bunların memlekete bir şey getirmeyeceğini, Türkiye'nin meselelerini sadece Cumhuriyet Halk Partisi grubunun halledemeyeceğini, sadece Adalet Partisi grubunun asla halledemeyeceğini, sadece diğer grupların halledemeyeceğini, birlik ve beraberliği mutlak surette temin etmemiz lâzımgeldiğini ve bizi, şahsım itibariyle konuşuyorum, bu memlekete mutlak surette «bunlar rejim düşmanıdır, bunlar Anayasaya karşıdır» şeklindeki beyanların bu parlâmentoya hiçbir şey getirmeyeceğini kabul ediniz ve şunu da söylememe müsaade ediniz; Tanrı bu parlâmentoyu inşallah yıkımayacaktır; fakat bu parlâmento zihniyeti yıkılırsa bu parlâmentonun altından hiçbir grup çıkamayacaktır, ne biz, ne şu, ne bu. Bu bina çökerse bu binanın altında hep beraber kalacağız. Bunun için muhterem arkadaşlarım, siyasi takririn ve bilhassa bir grupu veya grup mensuplarını bir nevi küçük düşürebilecek veya muayyen çevrelere karşı onları kötü tanıtabilmek maksadıyla verilen takrirlerin bu memlekete fayda getirmeyeceği kanaatindeyim.

Bir milletvekili olarak, yemin etmiş bir milletvekili olarak kanaatlerimi, samimî kanaatlerimi ifade ediyorum.

Biz, 27 Mayıs sonrasına, bugünkü Türkiye'nin ihtiyaçlarına, bugünkü Türkiye'nin binbir meselelerine eğilmek mecburiyetindeyiz. Kısır, faydasız ve bizi birbirimize düşürecek bu müna-

kaşalara zemin hazırlıyacak, 5 yıldır düşünülmiyen, tamamen politik maksatlarla, asla ve asla kabul etmiyorum bunun insani meselelere karşı bir saygı duygusu ile kaleme alındığını ve parlâmentoya bu maksatla verildiğini şahsan kabul etmiyorum. (Orta sıralardan gürültüler.)

Ben bir milletvekili olarak fikirlerimi bu kürsüden ifade edeceğim. İstirham ediyorum, rica ediyorum, (şiddetli gürültüler.) kanaatlerimi, kendi fikirlerimi söylüyorum. Lütfen müsaade buyurunuz.

BAŞKAN — Hatip kendi fikirlerini söylüyorlar. Sayın Dermancı müsaade buyurun efendim.

TURHAN BİLGİN (Devamla) — Üzerinden gün geçtiği halde, takririn üzerinden gün geçtiği halde, bugün yıldönümü olmadığı halde 28 ve 29 Nisanların bugün yıldönümü olmadığı halde bu takrirden ısrar edip bunu bir nevi politik yatırım yapmak naçiz kanaatime göre fikirleri uğruna, o fikre bu Türkiye'nin içinde bugün büyük bir çoğunluk iştirak ediyordu, fakat şunu da lütfen kabul edin belki hen, şahsan şu sözü de dikkatle dinleyin...

MUSTAFA KEMAL KARAN (Amasya) — Cesaretin varsa söyle.

TURHAN BİLGİN (Devamla) — Cesaretinden öğrenecek değilim, cesareti sana öğretirim.

BAŞKAN — Sayın Bilgin rica ederim karşılıklı konuşmayınız.

MUSTAFA KEMAL KARAN (Amasya) — Cesaretin olduğunu siz ağzınıza alamazsınız.

BAŞKAN — Sayın arkadaşlar, lütfen karşılıklı konuşmayınız. Evet devam edin efendim.

TURHAN BİLGİN (Devamla) — Bu takririn altında yatan mâna, şahsım itibariyle konuşuyorum, bu Parlâmentodaki her hangi bir arkadaşımızı, her hangi bir grupu; «Bunlar 27 Mayıs'a karşıdır. Bunlar bu memlekette eski devri hortlatacaktır» şeklindeki edebiyatın hiçbir fayda sağlamıyacağı için kürsüye çıktım ve yüksek müsamahanıza sığınmıyorum. Hitabettiğim büyük gruba, yüksek müsamahalarınıza sığınarak söylüyorum. Bu memlekete, iktidarlar eski iktidarları, muhalefetler eski muhalefetleri taklit ettikleri anda, bu metotlara gittikleri an-

da hiçbir şey kazandıramayız. İçimden bir his geliyor, günün iktidarını methetmiyorum; ama dünün muhalefetini de beğenmediğimi arkadaşımın söylediği bir söze cevabolarak arz ediyorum. Bugün kabul edilmeyen, sureti katiyede bu mevzuda konuşmıyalım demıştik. Geçmiş devrin muhalefetini de beğenmiyorum, onun tutumunu, muhalefetin tutumunu bugünkü devirde de muhalefet metotlarıyla hareket ettiğimiz takdirde bu memlekete fayda getirmeyeceğiz muhterem arkadaşlarım. İşte bunun için bu takririn aleyhinde bulundum. Müsahanızı belki de suüstimal ettim. Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Lehide buyurun Sayın Uzun-ner.

ALİ RIZA UZUNER (Trabzon) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım, üzerinde mutlak bir ittifak sağlanacağı inancı içerisinde sunmuş olduğumuz takririn böylesine bir tartışma konusu yapılmasının üzüntüsü içerisinde aziz İnkılâp Şehitlerinin mânevi huzurunda saygı hisleri ile meşbu olarak önergenin gerekçesini çok kısa olarak izah edeceğim.

Şunu peşinen arz edeyim ki; önergemizi Sayın Turhan Bilgin'in ifade ettikleri gibi bugün değil, dün Millet Meclisi toplantısında Başkanlığa sunmuş bulunmakta idim. Demokratik nizamı korumaya bu kürsüden yemin etmiş milletvekilleri olarak yakın mâzide gayrimeşru nizama karşı direnme gücünü kullanan 28 - 29 Nisan kahramanlarından ebediyete intikal eden aziz şehitlerimizin ruhlarını tâziz için Büyük Meclisin saygı duruşunda bulunması en tabii şükran görevi olması lâzımgelir. Bu sebeple bu önergemizi sunmuş idik. Maalesef Sayın Turhan Bilgin arkadaşımız burada şehitlerin ruhlarına tâziz yerine tazip etmişlerdir. Ve bir dakikalık sükût yerine Meclisi uzun zaman işgal ederek asıl politik yatırım diye tavsif edebileceğimiz edebî bir konuşmanın içine düşmüş bulunmaktadırlar. Şunu arz edeyim ki, dün önerge verildiği zaman bâzi arkadaşlarımızın, değerli Adalet Partisine mensup arkadaşlarımızın malûmu olmuş ve Mecliste ekseriyeti sağlamamak için koridorlarda cereyan eden faaliyetlerini üzüntü ile müşahede etmişim.

Şimdi, dün cenaze merasiminden bahsettiler. Ruhları şadolsun. Onların önünde de hürmetle eğilirim. Ama, bugün her hangi bir ce-

naze töreni yok. Arkadaşlardan yine ancak 15 - 20 kişi burada. Turhan Bilgin arkadaşımız, ayrıca özür diliyerek söyleyeceğim, bir saygısızlık örneği vermiştir. Yüksek Parlâmentonun aldığı bir kararla bu saygı duruşu yapılmış. Fakat Mecliste böyle bir kararın alınamayacağı şeklinde gelişik bir görüş içerisinde de düşmüşlerdir. Böyle bir takrir üzerinde arkadaşlarımız fazla konuşmak istemem. Aziz şehitlerimizin ruhları bu konuşmalardan şadalmaz. Ancak topyekûn Türkiye Büyük Millet Meclisinin üyelerinin yeminlere sadık kalarak ayağa kalkmak suretiyle ruhları şad olur. Aksi davranışlar şehitlerimizin ruhlarını muazzep eder. Hürmetlerimle (Alkışlar.)

BAŞKAN — Aleyhte Sayın İsmet Kapisız. İSMET KAPISIZ (Yozgat) — Muhterem Başkan, çok muhterem arkadaşlarım, konuşmamda muhterem milletvekili arkadaşlarımızın sureti katiyede bir arka niyet aramamalarını ve bâzi hislerine mağlûbolacak arkadaşlar varsa lütfen beni dikkatle dinlemelerini hassaten istirham edeceğim.

Sevgili arkadaşlarım, benden önce Sayın Turhan Bilgin ve Sayın Ali Rıza Uzun-ner arkadaşlarımız konuşmuşlar. Turhan Bilgin arkadaşımız kendi şahsi görüşlerini ifade ettiler ki, ben de bu görüşlerinin bir kısmına takririn aleyhinde konuşan bir arkadaşımız olarak aynen iştirak ediyorum ve Sayın Ali Rıza Uzun-ner arkadaşımızın fikirlerinde de samimiyet görüyorum.

Sevgili arkadaşlarım, bu takrir hususunda dünden beri Riyaset Divanında cereyan eden müzakerelerden itibaren benim de birtakım düşünce ve kanaatlerim mevcudolduğunu kabul buyurmanızı istirham edeceğim ve bu kanaatlerimi Yüksek Meclis huzurunda, Yüksek Mecliste sizlere arz etmekle kendimi tatmin etmiş olacağım. Şahsım adına konuşuyorum ve 27 Mayıs Anayasasının meşruiyetine inanan, 27 Mayısın ayrıca büyük Meclisiniz tarafından bayram olarak kabul edilmesinin kıvancını içinde duyan bir arkadaşımızım. Ayın 22 sinde Türk Yüksek Öğrenim Gençliği adına kendini de salâhiyetli görerek, biraz da, 27 - 28 Nisan hâdiselerinde Türk Milletinin bağrında, benimle birlikte acı hâtıraları olan bir hâdisenin tekrar şu veya bu maksatla yeniden satha çıkmasının

bir neticesi olmak üzere bir takriri Türkiye Yüksek Öğrenim Gençliği adına imzalayıp Millet Meclisinin ve Sayın Senatonun Başkanlık Divanlarınca her hangi bir karar ittihaz etmeden göndermenin ben şahsan özür dilerim bir hafiflik olduğu kanaatindeyim. Milletvekili olarak ve nihayet bu takririn altına imza atan arkadaşımından yaşlı bir arkadaş olarak ben de gençlik hareketlerini sizler gibi yakinen izliyorum. Geçenlerde Türk Yüksek Öğrenim Gençliğinin kanatlarından birisi olan MTTB nin bir kongresi oldu. Bu kongrenin acı hâtıralarını ve acı hâdiselerini yüreğimiz burkula burkula seyrettik.

Sevgili arkadaşlarım, fazla zamanınızı almıyacağım. Zira Ali Rıza Uzuner arkadaşım bendenizi de Turhan Bilgin arkadaşım gibi iki dakikalık saygı duruşu yerine İsmet Kapı 5 - 7 dakikalık zamanı işgal etti diyebilir. Belki aklımdan böyle bir şey geçmiş olabilir. Bu bakımdan sözlerimi kısaca bağhıyacağım. Meraşal Çakmak için bir zamanlar ihtiram duruşu yapılsın diye Mecliste takrir veren - hâfızam beni yanıltmıyorsa - Reşat Özarda arkadaşımıza Başkanlık Divanı Yüce Mecliste sadece Büyük Atatürk için saygı duruşunda bulunulabilir demişti. Ben belki de Yüce Mecliste bulunmamıştım. Geçmiş senelerde 28 - 29 Nisan hâdiselerinde Tanrının hâmetine kavuşan aziz evlâtlarımız için, aziz evlâdımız Turan Emeksiz için saygı duruşunda bulunmuş muydu, bilmiyorum. Ama, benim inancıma göre, 27 Mayıs'ın meşruiyetine inanmış, 27 Mayıs Anayasasının sayesinde, 27 Mayıs Anayasasının teminatında Yüce Meclisin çatısı altında bulunan ve gene 27 Mayıs millî bayram kabul etmiş Yüksek Meclisin üyelerinin şimdiye kadar yapmadığı bir ihtiram duruşunu bugünün siyasi hâdiselerinin ışığında kendisini Yüksek Tahsil Gençliği adına imza atmaya yetkili gören bir kişinin veya bir topluluğun tesiriyle, bir topluluğun tesiriyle saygı duruşunda bulunmaya davet etmenin, benim ölçülerime ve inanışlarıma göre demokratik nizama ve Anayasa düzenine saygılı davranışlarda bulunan ve Türk Milletinin talihinin gülmesi için gece gündüz çalışan ve Türk Milletinin aziz temsilcisi Parlâmentonun böyle bir emrivâki ile karşı karşıya kalmasında ben şahsan kendi inanışlarıma göre bir sakınca buluyorum. Bu ba-

kımdan şahsım adına takririn aleyhinde bulundum. Zamanınızı işgal ettiğimden özür diler, cümlenizi hürmetlerimle selâmlarım.

BAŞKAN — Lehide Sayın Evliyaoğlu.

KÂMRAN EVLİYAOĞLU (Samsun) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım; Turhan Bilgin arkadaşımız bu kürsüye çıkıp şu takrir verilmeden evvel partisinin görüşünü buraya aksettirmemiş olsaydı ve bilâhara takrir verdikten sonra ilk konuşması ile kendi görüşünü söyleyip çelişmeye düşmemiş olsalardı bu mevzuda huzurunuzu işgal etmiyecektim.

Sevgili arkadaşlarım, sayın arkadaşım burada konuşurken 27 Mayıs hareketinden dolayı artık bu hareketin altına bir hat çekilmesi lâzım geldiğinden, eski meseleleri bir tarafa bırakıp birlik ve beraberliğin esaslarını tesbit etmek fikri üzerinde dudular ve konuşmasını bu esas üzerinde naklettiler.

Sevgili arkadaşlarım, birlik ve beraberlik nasıl tesis ve temin edilir, bunun üzerinde duracağım. Gönül ister ki, Adalet Partisinin boş sıralarının savunuculuğunu yapan değerli arkadaşım şu önerenin verileceğini haber aldıkları dünkü günde burada hazır bulunurlar, bugün sayesinde şu çatının altında toplandığımız ve temelinde 28 Nisan ve 27 Mayıs'ın şehitlerinin kanı bulunan Anayasanın kudsiyeti önünde bütün Parlâmento ile elbirliği ve kalb beraberliği içinde şu şehitlerin huzurunda saygı duruşunda bulunurlar ve o zaman birlik ve beraberlik içinde olmanın en güzel örneğini vermiş olurlardı. (Ortadan alkışlar)

Sevgili arkadaşlarım, birlik ve bereberlik, bir tarafı salonu doldudup, öbür tarafı salona girmeyip kapılardan salonun içini gözetlemek, bu Meclisin içtimamı engellemek suretiyle hiçbir surette temin edilmez. Kapıdan bakacaksınız, ekseriyet var mıdır yok mudur mülâhazasıyla kulislere dolacaksınız... Bu toplantıları sabote etme ve her şeyden evvel 27 Mayıs şehitlerinin, 28 Nisan şehitlerinin aziz ruhlarını mukaddes çatının altında ta'zip etmek... Bu hiçbir Türk Parlâmento Heyetine yakışacak bir hareket değildir sevgili arkadaşlarım. Bu bakımdan takrir yerinde verilmiştir. Takriri veren arkadaşlara dün teşekkür etmek icabederdi; ama ne yazık ki Meclis toplanmadığı için mesele bugüne kaldı.

Sevgili arkadaşlarım, seçim vakti yaklaşıyor ; acaba C. H. P. bunu bir yatırım mı yapıyor diye arkadaşlarım söylediler. Ben bunun aksini iddia ediyorum arkadaşlarım. Seçim atmosferine girdik. Üç seneden beri bu memlekette biraz durulma, biraz Adalet Partisi arkadaşlarımızda hislerine hâkim olma mevcuttur. Fakat şimdi görüyoruz ki, seçim yaklaşıyor, yani bir his saloganına sarılmaktalar ve eski kozlarını kaybettikleri için bu defa yani bir koz bulmak çabasına düşen arkadaşlarımız, iki gündür şu Meclisi çalışamaz hale getirmişler ve Senatoda da dünkü hâdiseyi çıkartmış bulunmaktadırlar. Cumhuriyet Halk Partisi siyasi yatırım yapmıyor. Adalet Partililer, çok iyi bildiğimiz Adalet Partililer yeniden bir siyasi yatırımın atmosferi içine girmişlerdir. Ama bu defa muvaffak olamayacaklardır, sevgili arkadaşlarım.

Huzurunuzdan saygı ile ayrılıyorum. (C. H. P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Önergenin lehinde ve aleyhinde ikişer arkadaş konuşular. Önergenin nazara alınmasını oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

28 - 29 Nisan olayları Şehitlerinin ruhlarını taziz için bir dakikahk saygı duruşuna davet ediyorum.

(Saygı duruşu yapıldı.)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

8. — *Bütçe ve Plân Komisyonu Başkanı İsmet Sezgin'in, Ege Üniversitesi adıyla İzmir'de bir üniversite kurulması hakkındaki 6595 sayılı Kanuna ek kanun tasarısının öncelik ve ivedilikle görüşülmesine dair önergesi.*

BAŞKAN — Öncelik önergeleri vardır, okutup oylarınıza sunacağım.

Yüksek Başkanlığa

Genel Kurul gündeminin 695 Sıra Sayısında kayıtlı 1/638 sayılı Ege Üniversitesi adıyla İzmir'de bir üniversite kurulması hakkındaki 6595 sayılı Kanuna ek kanun tasarısının müstaceliyetine binaen öncelik ve ivedilikle görüşülmesini saygılarımla rica ederim.

Bütçe Plân Komisyonu Başkanı
Aydın Milletvekili
İsmet Sezgin

BAŞKAN — Oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

9. — *Çalışma Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in, Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı Kanuna bağlı 1 sayılı cetvelin 4665 sayılı Kanunla değiştirilen Dışişleri Bakanlığı kısmına bazı kadrolar eklenmesi hakkında kanun tasarısının öncelik ve ivedilikle görüşülmesine dair önergesi.*

BAŞKAN — Okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Gündemde bulunan Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı Kanuna bağlı 1 sayılı cetvelin 4665 sayılı Kanunla değiştirilen Dışişleri Bakanlığı kısmına bazı kadrolar eklenmesi hakkında kanun tasarısının ehemmiyetine binaen biran evvel kanunlaşmasını teminen öncelik ve ivedilikle görüşülmesini arz ve teklif ederim.

Hükümet Sözcüsü

Çalışma Bakanı

İhsan Sabri Çağlayangil

BAŞKAN — Oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

10. — *Çalışma Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in Dışişleri Bakanlığının yabancı memleketlerde görevli telsizcilerin ücretleri hakkında kanun tasarısının öncelik ve ivedilikle görüşülmesine dair önergesi.*

BAŞKAN — Okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Gündemde bulunan Dışişleri Bakanlığının yabancı memleketlerde görevli telsizcilerin ücretleri hakkında kanun tasarısının ehemmiyetine binaen biran evvel kanunlaşmasını teminen öncelik ve ivedilikle görüşülmesini arz ve teklif ederim.

Hükümet Sözcüsü

Çalışma Bakanı

İhsan Sabri Çağlayangil

BAŞKAN — Oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

11. — *Geçici Komisyon Başkanı Şefik İnan'ın, Nevşehir Milletvekili Ali Baran Numanoğlu'nun, 1 . 7 . 1964 tarih ve 488 sayılı Damga*

Vergisi Kanununun 2 sayılı tablosunun V nci bölümünün 18 nci fıkrasının değiştirilmesine dair kanun teklifinin öncelik ve ivedilikle görüşülmesine dair önergesi.

BAŞKAN — Okutuyorum.

Millet Meclisi Başkanlığına

Nevşehir Milletvekili Ali Baran Numanoglu'nun, 1 . 7 . 1964 tarih ve 488 sayılı Damga Vergisi Kanununun 2 sayılı tablosunun V nci bölümünün 18 nci fıkrasının değiştirilmesine dair kanun teklifinin, Geçici Komisyon kararına uyularak öncelik, ivedilik ve takdimen görüşülmesini arz ve teklif ederim.

Geçici Komisyon Başkanı
Şefik İnan

BAŞKAN — Oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

12. — *Çalışma Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in, İzmir Milletvekili Mustafa Uyar'ın, 2836 sayılı Kanununun 22 nci maddesinin değiştirilmesine dair, kanun teklifinin öncelik, ivedilik ve bütün işlere takdimen görüşülmesine dair önergesi.*

BAŞKAN — Okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

İzmir Milletvekili Mustafa Uyar'ın, 2836 sayılı Kanununun 22 nci maddesinin değiştirilmesine dair olan ve halen normal gündemin 66 ncı sırasında kayıtlı 807 Sıra Sayılı kanun teklifinin öncelik ve ivedilikle ve gündemde bulunan sair bütün işlere takdimen görüşülmesini arz ve teklif ederim.

Hükümet Sözcüsü
Çalışma Bakanı
İhsan Sabri Çağlayangil

BAŞKAN — Oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler.... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

13. — *Adalet Komisyonu Başkanı İsmail Hakkı Tekinel'in Yargıtay kanunu teklifinin öncelik, ivedilik ve bütün işlere takdimen görüşülmesine dair önergesi.*

BAŞKAN — Okutuyorum.

Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına
Gündemde bulunan Yargıtay kanunu teklifi-

nin, Anayasanın emri gereğince çıkarılması gereken kanunlardan olması ve malûm olan önemi ve diğer Yüksek mahkemelerin kuruluş kanunlarının çıkarılmış bulunması nazara alınarak öncelik ve ivedilikle ve gündemdeki diğer bütün işlere takdimen görüşülmesini arz ve teklif ederim.

Adalet Komisyonu
Başkanı
İstanbul
İsmail Hakkı Tekinel

BAŞKAN — Oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

14. — *Çalışma Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in, Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası Kanununun 5453 ve 6617 sayılı kanunlarla değişik 5 nci maddesinin 1 nci fıkrasının değiştirilmesi hakkında kanun tasarısının öncelik ve ivedilikle görüşülmesine dair önergesi.*

BAŞKAN — Okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Gündemde bulunan Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası Kanununun 5453 ve 6617 sayılı kanunlarla değişik 5 nci maddesinin 1 nci fıkrasının değiştirilmesi hakkında kanun tasarısının ehemmiyetine binaen biran evvel kanunlaşmasını teminen öncelik ve ivedilikle görüşülmesini arz ve teklif ederim.

Hükümet Sözcüsü
Çalışma Bakanı
İhsan Sabri Çağlayangil

BAŞKAN — Oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler.... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

15. — *Çalışma Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in, Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı Kanuna bağlı bir sayılı cetvel ile tadil ve eklerinin İçişleri Bakanlığında değişiklik yapılması hakkındaki kanun tasarısının öncelik ve ivedilikle görüşülmesine dair önergesi.*

BAŞKAN — Okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Gündemde bulunan Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı Kanuna bağlı bir sayılı cetvel ile tadil ve ekle-

rinin İçişleri Bakanlığı kısmında değişiklik yapılması hakkındaki kanun tasarısının ehemmiyetine binaen biran evvel kanunlaşmasını teminen öncelik ve ivedilikle görüşülmesini arz ve rica ederim.

Hükümet Sözcüsü
Çalışma Bakanı
İhsan Sabri Çağlayangil

BAŞKAN — Oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

16. — *Bütçe ve Plân Komisyonu Başkanı İsmet Sezgin'in, 5434 sayılı T. C. Emekli Sandığı Kanununa muvakkat bir madde eklenmesine dair kanun teklifinin öncelik, ivedilik ve bütün işlere takdimen görüşülmesine dair önergesi.*

BAŞKAN — Okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

9 . 9 . 1963 tarihinden beri gündemde bulunan 385 Sıra Sayılı 5434 sayılı T. C. Emekli Sandığı Kanununa muvakkat bir madde eklenmesine dair kanun teklifinin öncelik ve ivedilikle gündemde bulunan diğer bütün işlere takdimen görüşülmesini arz ve teklif ederim.

Millet Meclisi
Bütçe Plân Komisyonu Başkanı
Aydın
İsmet Sezgin

BAŞKAN — Oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

17. — *Geçici Komisyon Sözcüsü Reşit Ülker'in, Gecekondu kanunu teklifinin öncelik, ivedilik ve bütün işlere takdimen görüşülmesine dair önergesi.*

BAŞKAN — Okutuyorum.

Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına
930 S. Sayılı «Gecekondu kanunu» teklifleri Millet Meclisi gündemine girmiştir.

Komisyonumuz 40 maddeden ibaret olan bu kanunu bir yıla yakın süren uzun bir çalışmadan sonra raporunu hazırlamıştır..

Milyonlarca vatandaşımızı ilgilendiren ve uygulamasında zaman alabilecek olan bu kanunun ivedilikle ve öncelikle ve gündemde bulu-

nan bütün işlere takdimen görüşülmesini arz ve teklif ederim.

Geçici Komisyon Sözcüsü
İstanbul
Şeşit Ülker

BAŞKAN — Oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

18. — *Millî Savunma Komisyonu Başkanı Kenan Esengin'in, Cumhuriyet Senatosu Sinop Üyesi Suphi Batur'un 211 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 43 ncü maddesinin 2 nci fıkrasının (a) fıkrası olmak üzere yeni bir fıkra eklenmesi hakkında kanun teklifinin öncelik ve ivedilikle görüşülmesine dair önergesi.*

BAŞKAN — Okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Cumhuriyet Senatosu Sinop Üyesi Suphi Batur'un, 211 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 43 ncü maddesinin 2 nci fıkrasının (a) fıkrası olmak üzere yeni bir fıkra eklenmesi hakkında kanun teklifi, Genel Kurulda öncelik ve ivedilikle görüşülmesi Komisyonumuzca karar altına alınmıştır.

Gereğini arz ederim.

Millî Savunma Komisyonu Başkanı
Zonguldak
Kenan Esengin

BAŞKAN — Oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

19. — *Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Faruk Sükan'ın, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı sağlık kurumları ile esenleştirme (Rehabilitasyon) tesislerine verilecek döner sermaye hakkındaki 209 sayılı Kanuna bâzı maddeler eklenmesine ve bâzı maddelerin değiştirilmesine dair kanun tasarısının öncelik ve ivedilikle görüşülmesine dair önergesi.*

BAŞKAN — Okutuyorum.

Millet Meclisi Başkanlığına

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı sağlık kurumları ile esenleştirme (Rehabilitasyon) tesislerine verilecek döner sermaye hakkındaki 209 sayılı Kanuna bâzı maddeler eklenmesine ve bâzı maddelerin değiştirilmesine

dair kanun tasarısının (Full Time) öncelik ve ivedilikle görüşülmesinin teminini arz ve teklif ederim. Saygılarımla.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı
Dr. Faruk Sükan

BAŞKAN — Oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

20. — *Sayın üyelerden bazılarına izin verilmesine dair Başkanlık tezkeresi. (3/1177)*

BAŞKAN — Okutuyorum.

Genel Kurula

Aşağıda isimleri yazılı sayın milletvekillerinin hizalarında gösterilen müddetlerle izinleri Başkanlık Divanının 29 . 4 . 1965 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

Keyfiyet Yüce tasvipleine arz olunur.

Millet Meclisi Başkanı
Fuad Sirmen

Ordu Milletvekili Refet Aksoy, hastalığına binaen, 35 gün, 24 . 3 . 1965 tarihinden itibaren.

Hatay Milletvekili Abdullah Cilli, hastalığına binaen, 15 gün 22 . 3 . 1965 tarihinden itibaren.

İstanbul Milletvekili Saadet Evren, hastalığına binaen, 10 gün, 20 . 4 . 1965 tarihinden itibaren.

İstanbul Milletvekili Oğuz Oran mazeretine binaen, 20 gün 28 . 4 . 1965 tarihinden itibaren.

Kütahya Milletvekili Mehmet Kesen, mazeretine binaen, 12 gün, 3 . 5 . 1965 tarihinden itibaren.

Siirt Milletvekili Süreyya Öner, mazeretine binaen 10 gün, 4 . 5 . 1965 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Teker teker okuyup oylarınıza sunacağım.

Ordu Milletvekili Refet Aksoy, hastalığına binaen, 35 gün, 24 . 3 . 1965 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Hatay Milletvekili Abdullah Cilli, hastalığına binaen, 15 gün 22 . 3 . 1965 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

İstanbul Milletvekili Saadet Evren, hastalığına binaen, 10 gün, 20 . 4 . 1965 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

İstanbul Milletvekili Oğuz Oran, mazeretine binaen, 20 gün 28 . 4 . 1965 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Kütahya Milletvekili Mehmet Kesen, mazeretine binaen, 12 gün, 3 . 5 . 1965 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Siirt Milletvekili Süreyya Öner, mazeretine binaen 10 gün, 4 . 5 . 1965 tarihinden itibaren.

BAŞKAN — Oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

21. — *Bir toplantı yılında iki aydan fazla izin alan Ordu Milletvekili Refet Aksoy'a ödeneğinin verilmesine dair Başkanlık tezkeresi (3/1178)*

BAŞKAN — Okutuyorum.

Genel Kurula

Hastalığı sebebiyle bir toplantı yılında iki aydan fazla izin alan Ordu Milletvekili Refet Aksoy'a ödeneğinin verilmesi, İctüzüğün 197 nci maddesi gereğince, Genel Kurulun kararına bağlı bulunduğundan; keyfiyet Yüce tasvipleine arz olunur.

Millet Meclisi Başkanı
Fuad Sirmen

BAŞKAN — Oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

22. — *Vazife ile yurt dışına giden Millî Eğitim Bakanı Cihat Bilgehan'ın dönüşüne kadar kendisine Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Faruk Sükan'ın vekillik etmesinin uygun görüldüğüne dair Cumhurbaşkanlığı tezkeresi (3/1179)*

BAŞKAN — Okutuyorum.

Millet Meclisi Başkanlığına

Vazife ile yurt dışına giden Millî Eğitim Bakanı Cihat Bilgehan'ın, dönüşüne kadar kendisine, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Dr. Faruk Sükan'ın, vekillik etmesinin, Başbakanın teklifi üzerine, uygun görülmüş olduğunu arz ederim.

Cumhurbaşkanı
Cemal Gürsel

BAŞKAN — Bilgilerinize sunulur.

5. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — *Siyasi partiler kanunu tasarısı ile Adana Milletvekili Kasım Gülek ve Kemal Sarıbraklıoğlu'nun, Siyasi partiler kanun teklifleri ve Geçici Komisyon raporu (1/560, 2/378, 2/591) (S. Sayısı : 527) (1)*

Siyasi partiler kanun tasarısının görüşülmesine devam ediyoruz. Komisyon buyurun.

GEÇİCİ KOMİSYON SÖZCÜSÜ COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Muhterem arkadaşlarım, 15 ve 16 ncı maddeler üzerinde komisyonun hazırladığı yeni metinler üzerinde daha önce konuşan arkadaşlarımızın ifadelerinden bu metinlerin Yüce Heyetimizce geniş ölçüde tasvip ile karşılandığı anlaşılmaktadır. Bu suretle bir yandan idare heyetlerine girecek yedekler meselesi parti tüzüklerine bırakılmakta. Diğer yandan da, idare heyetlerinin üst kurullarca işten el çektirilmeleri halinde muayyen bir süre yani 3 ay içerisinde yeni kongrenin, yeniden fevkalâde olarak bir kongre toplanması suretiyle daimî kurulların, yönetim kurullarının teşekkülünü sağlamak imkân dâhiline girmiş olmaktadır. Bu itibarla konular üzerinde fazla duracak değilim. Evvvelsi günkü celsede de burada Sayın Fahir Giritlioğlu arkadaşımız siyasi partilerin halka dayanması konusunu izah sadedinde hakikaten çok güzel bir tahlilde bulundular. Eğer tahlillerinin dayandığı müşahedeler de yerinde bulunsa idi, kendisinin bu tahlillerine komisyonun aynen iştirak etmemesi için hiçbir sebep bulunmıyacaktı. Yalnız kendisiyle de şahsan yaptığımız konuşma sonunda tam bir anlaşmaya varmış bulunuyoruz. Tahlillerini bina ettiği hususlar maalesef tamamıyla doğru değildir.

Muhterem arkadaşlarım; bu kanun çıktığı takdirde siyasi partilerin bütün kuruluşları tamamıyla partili üyelere yani, halka dayanacaktır. Bir yandan ilçe kongrelerinin teşekkül tarzı, diğer yandan köy ve mahallelerde partilerin ne şekilde varlıklarını gösterecekleri hususu tamamıyla demokratik esaslara bağlanmış bir şekilde tanzim edilecektir.

(1) 527 S. Sayılı basıyazı 6 . 2 . 1964 tarihli 49 ncu Birleşimin sonundadır.

Sayın Giritlioğlu arkadaşımız ilçe kongrelerini doğrudan doğruya köy ve mahallelerde muhterem arkadaşlarımız ve partililer tarafından seçilmekle beraber, bu seçim sırasında her hangi bir siyasi konuşmanın yapılmasına imkân olmayacağını 8 sayılı ve 228 sayılı kanunlara istinaden beyan buyurdular ve durumun ilçe kademesi lehine halk kütlesi üzerinde bir siyasi niyabet müessesesi yaratacağını ileri sürdüler. Böyle bir durum yoktur. Kendilerine de gösterdim. Geçici Komisyon metninin 155 ncı maddesi ile; 4 Temmuz 1960 tarihli ve 8 sayılı Kanun ve bu kanunu değiştiren 30 Nisan 1963 tarihli ve 228 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılmıştır hükmü sevk edilmektedir. Böyle olunca köy ve mahalle kademelerinde yapılan ve ister ilçe kongrelerine delege seçimi için olsun, ister partilerarası önergede öngörülen köy ve mahallelerdeki parti görevlisi ve yedeğinin seçimi için olsun, yapılacak toplantılarda konuşma yapmak tamamıyla mümkündür. Bu hususu daha önce de beyan etmiş bulunuyordum. Sayın Giritlioğlu arkadaşımızın temas edip sual vaz'etmesi üzerine tekrar tutanaklara geçiyorum.

Yine Sayın Giritlioğlu arkadaşımız, 527 ve 527 ye 1 ncı ek ile dağıtılmış olan ve partilerarası önergelerin metinlerini ihtiva eden vesikada yer alan bir hususu tam mânasiyle dikkat nazara almadan konuştular. O da şudur: Köy veya mahalle muhtarlıklarında kayıtlı parti üyeleri, parti tüzüğü öngörmüşse, muhtarlık bölgesindeki parti işlerinin yürürülmesi için bir parti görevlisi ile bir de yedeğini parti tüzüğüne göre seçerler, hükmü partilerarası önergede mevcuttur. Böyle olunca, bu parti görevlisi ve yedeği ilçe idare kurulları tarafından yukardan - aşağıya tâyin edilmeyecek, bilâkis partili üyeler tarafından bizzat seçilecektir.

Şimdi, burada da görülüyor ki, eski ocak ve bucak teşkilâtından bunun farkı, sadece bir ocak idare heyetinin bulunmayışından ibarettir. Bunun dışında, partililer daha doğrusu parti hükmî şahsiyeti köy veya mahallede bizzat yine partililer tarafından seçilen bir görevli tarafından temsil edilmek imkânına kavuşacak ve ayrıca ilçe kongreleri hattâ bundan

evvelki sistemden çok daha demokratik olarak doğrudan doğruya alt kademede kayıtlı, yani köy ve mahalle belgelerinde kayıtlı parti üyeleri tarafından seçilecektir ve bu seçimler için yapılacak toplantılarda, tekrar arz ediyorum, tam konuşma yapmak 8 sayılı Kanun ve onu tadil eden 228 sayılı Kanun ilga edileceğinden mümkün olacaktır. Arada bellibaşlı fark ocak idare heyetlerinin kurulmayışı. Bunun sebepleri üzerinde çok durulmuştur. Bunları tekrar edecek değilim. Yalnız en ehemmiyetli pratik sebep üzerinde benden önce, evvelki gün Adalet Partisi Grubu adına konuşan Sayın Sadettin Bilgiç arkadaşımızın beyanlarına da işaret ederek şu hususları belirtmek istiyorum. Anayasamızın 57 nci maddesi «siyasi partiler gelir kaynakları ve giderleri hakkında Anayasa Mahkemesine hesap verirler» dedikten sonra «bu mahkemece malî denetimlerinin nasıl yapılacağı, kanunla düzenlenir.» Demektedir. Köy ve mahalle çapında, eskisi gibi idare heyetleriyle birlikte ocak teşkilâtı kurulduğu takdirde bunlar parti mamelekinin bir kısmına tasarruf etmek durumunda olacaklardır. Halbuki bir parti görevlisi ve bir de yedeğinin - tabîi sistemi kabul edildiği takdirde - partinin mamelekine tasarruf durumu mevcut değildir. Anayasanın 57 nci maddesinin bu hükmü gayet sarihdir. Hiçbir istisna kabul etmemektedir. Siyasi partiler gelir kaynakları ve giderleri hakkında Anayasa Mahkemesine hesap verirler. Bütün gelirleri ve giderleri hakkında hesap vermek durumu vardır. Eğer köy veya mahallede kurulacak teşkilât parti mamelekinin bir kısmını tasarruf edici bir mahiyet alırsa o takdirde Anayasanın bu hükmünü pratik bakımdan yerine getirmek ve köy ve mahalle kademelerde parti teşkilâtının mameleğini, gelir ve giderlerini Anayasa Mahkemesinin denetimine tabi tutmak mevcudolmayacaktır. Bu teşkilâtı ihdas edip, arkasından bunlar parti mameleki üzerinde her hangi bir tasarrufta bulunamazlar demeye de fiilen imkân yoktur. Çünkü bir teşkilât bu şekilde kurulduğu zaman onun en aşağısından demirbaşı olacaktır, birtakım defterleri olacaktır. Böyle olunca da hesap vermek durumu bu teşkilât kademeleri bakımından da ortaya çıkacaktır. Esasen partilerarası müzakere sırasında bu nokta üzerinde ehemmiyetle durulmuş ve bir yandan ilçe idare he-

yetlerinin köy ve mahallelerde partiyi temsil edecek olan şahsı tâyin etmeleri sistemi reddedilirken, diğer yandan da eski idare heyetleri sistemi ile birlikte ocak ve bucak teşkilâtının kurulması yerine - Sayın Sadettin Bilgiç'in de burada çok haklı olarak belirttikleri gibi - parti görevlisinin, adına temsilci deyiniz, parti görevlisinin bizzat köy ve mahalle çevresinde kayıtlı parti üyeleri tarafından seçilmesi sistemi bu sebepten dolayı bellibaşlı olarak tercih edilmiştir.

NIHAT DILER (Erzurum) — Farkı ne olacak?

GEÇİCİ KARMA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (Devamla) — Söyledim Sayın Diler. Kaç kere söylemem gerekiyor bilmiyorum. Bundan evvel de söyledim. Sayın Giritlioğlu'nun evvelsi günkü beyanlarına istinaden bir daha biraz evvel ifade ettim ki, yapılacak olan bu toplantıların kongreden hiçbir farkı yoktur. 8 ve 228 sayılı kanunlar mademki kaldırılmaktadır. Bu seçimler esnasında gereken siyasi konuşmaların yapılmasına hiçbir mâni kalmamaktadır.

Şimdi ayrıca şunu da belirteyim ki, köy ve mahalle kademelerinde elbetteki partililer umumî mevzuat ve Toplantı ve gösteri yürüyüşleri hürriyeti Kanunu dairesinde de parti çalışmalarını yapabilirler, toplantılar tertibedebilirler. Buna da hiçbir mani yoktur. Bu kanunda ilçe kongrelerine delege seçimi için ve parti görevlisi ile yedeğinin seçimi için yapılacak toplantılarda da tekrar tekrar ifade ediyorum ki, siyasi konuşmalar yapmak imkânı mevcuttur. Çünkü 8 sayılı Kanuna ve onu değiştiren 228 sayılı Kanunu ilga edecektir bu kanun.

Benim üzerinde duracağım hususlar bundan ibarettir. Zannediyorum ortada kalmış, ihtilâflı ve yanlış anlamaya sebep teşkil eden tek konu bu oluyordu. Bu hususu zannediyorum ki tatminkâr bir neticeye bağlamak imkânına sahibolunacaktır.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Ülker.

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Çok muhterem arkadaşlar, bu 17 den 25 e kadar maddeleri kapsayan kısım, teşkilâtı yani ilçe ve il teşkilâtını içine aldığından dolayı gayet ehemmiyetli bir bölüm. Maalesef bu bölüm üzerindeki müzakereler uzadı gitti. Ve uzamaya da komisyonun zamanında göstermediği yumuşaklık ve anlayış se-

bebouldu. Burada bu mesele başından itibaren hatiplerin kasdettiği şeylerin, hususların demokrasi prensipleri içinde ve Türkiye'deki tatbikatı nazarı itibara alınmış olsaydı bir mesele kalmıyacaktı. Biz de bu arada birkaç haftayı kaybetmiyeycektik. Uzun uzun konuşuldu, hattâ kırıcı sözler cereyan etti. Şimdi komisyon il ve ilçe kongrelerinin getirilen metinde büyük kongrenin aralığına göre yapılmasını öngörüyordu. Büyük kongrede kabul edilen, bizim tamamen katılmadığımız kısmen katıldığımız, kabul edilen metne göre iki yılda bir olacaktı. Fevkalâde hallerde de merkez idare kurulu bu süreyi uzatacaktı. Yani genel kongre iki seneden fazla bir süreye düştüğü için; il ve ilçe kongreleri de buna mütenazır olarak uzayacaktı. Bunun demokrasiye aykırı olduğunu iddia ettik. Bütün kanaatler bu noktada birleşti, bütün partilerden arkadaşlar aynı noktayı ifade buyurdular. Komisyonun şimdi getirdiği, geçen oturumda okunan metni de «iki seneyi aşmamak üzere» kaydını koyuyor ve partileri tüzüklerinde serbest bırakıyor. İstiyen bir parti bir senede kongresini yapacak, istiyen bir parti şartları uygunsa kurultay için değil, il ve ilçe kongreleri, bu şekilde olacaktır. Binaenaleyh, aşağı - yukarı bu mesele üç hafta sonra halledilmiş bulunuyor.

İkincisi, yedek müessesesi idi. Getirilen metinde gayet garip bir hüküm mevcuttur. Bir il idare kurulunun veya ilçe idare kurulunun yarıdan bir fazlası eksildiği zaman bunun yerine üst kademece geçici kurul teşkil edilecektir. Tatbikatta hepimiz biliyoruz, siyasi hayattan gelmişiz. Bir üst kademe bir ilçe idare kuruluna işten el çekirmek istediği zaman, orada kendisine yakın 3 - 4 arkadaşı istifa ettirir, bırakın ölüm veya başka yere gitmek, seyahat falan gibi sebeplerle boşalmayı; bu şekilde suiistimale müsaittir maddede. İl idare kurulu ilçe idare kuruluna işten el çekirmek istiyorum. Rica edecek, bu ilçe çalışmıyor, görüyorsunuz vaziyeti, şunları şöyle alalım da sizi birinci başkan yaparız, müteşbbis heyetler kurarız demek suretiyle - tabii demiyorum ben bugün şu idareci veya bu idareci yapabilir - yani açık bırakıyorduk. Antidemokratik bir hüküm. Hep müteşbbis heyetlerle kurulmuş ilçeler ve iller görecektik. Şayanı şükrandır ki, komisyon bu noktada da büyük bir anlayış ifade etmektedir, Meclisin havasından ilham alarak, bu noktayı da meskût geçmektedir. Yani partilerin

büyük kurultayları isterse böyle yapacak, isterse şöyle yapacaktır. Bir uygun hüküm. Çeşit, çeşit dünyada tatbikatları vardır, tatbik edilecektir. Binaenaleyh bu ikinci nokta da yerinde olmuştur.

Şimdi üzerinde durduğumuz bir nokta var; disiplin kurulları... Bunları da bu maddelerde parti tüzüklerine bırakmaktadır. Arkadaşlar ben uzun uzun tekrar anlatacak değilim, evvelce anlattım. Bu anlattıklarımı dinliyen arkadaşların cümlesine yakın kısmının burada olduğunu görmekteyim. Disiplin kurullarında komisyondan anlayış istirham ediyoruz. Maksadımız bu kanunu çabuk çıkartmaktır. Disiplin kurulları, partilerin içerisinde bizim memlekette, başka memleketlerde gayet ehemmiyetli kuruluşlardır. Bunlara ait teferruata girmemekle beraber, bunların suiistimale müsait noktalarına ait hiçolmazsa bâzı hükümlerin bu Partiler Kanununda yer alması bir zarurettir. Yani bir partiler kanununa disiplin kurullarının ana hatlarını yani âmme intizamı bakımından lüzumlu hükümleri koymıyacağımız da hangi hükümleri koyacağız? Bu sebeple bendeniz bir takrir sunmuştum. Bu takirde esas itibariyle bir disiplin kurulunun ana hatlarını teferruatını genel parti kongreleri, kurultayları tâyin etsin. Kabulüm. Fakat bir disiplin kurulunun bir partinin organlarının emrinde olmasını ve müstakil, nasıl mahkemelerin istiklâli varsa, bir nevi mahkeme mahiyetinde olan hattâ bugün adaylık ihtilâflarında son merci olan partiler kanunu çıkarsa Allah kısmet ederse o zaman başka şekil alacak ama bugün bir ilde adaylık meselesinde çıkacak bir ihtilâfı halledecek merci bizim partimizde Yüksek Haysiyet Divanıdır. Zannediyorum diğer partilerde de buna benzer Adalet Partisinde böyle hükümler olduğunu zannedirim. Binaenaleyh, kendisine bir iktidarın, bir parti iktidar mebuslarının çıkıp çıkmamasını temin veya ademi temin zımnında karar verecek organların ana hatlarını bu kanunda çizmek mecburiyetindeyiz ki, suiistimal olmasın.

Bunlardan bir tanesi, bu organ üyelerinin en aşağı iki ve en çok dört yıl için seçilmesi. Yani ilçe idare kurulları ile, il idare kurulları ile haysiyet divanlarının seçimi aynı zamana gelmemeli, tesirler olmamalıdır. Kongrede seçilmenin minnettarlığı içinde kalmamalıdır. Bunların partide görev alamıyacakları zaten

tüzüklerinde vardır. Ve partiden menfaat temin edemeyeceklerini, partinin paralı işlerini göremeyeceklerini tasrih etmek lâzımdır. Bendeniz fazla zamanımızı almamak için daha fazla teferruata girmeyeceğim. Takririm vardır. Benim ricam şudur : Komisyon lütfetsin, belki bu söylediklerimin tamamı alınır veya bir kısmı alınır. Ama disiplin kurulları hakkında umumi hatların bu tasarıda yer alması zarureti vardır. Şimdi Sayın Coşkun Kırcı diyecekler ki, merkez için, merkez disiplin organı için geçen maddelerde bu kabul edilmedi, bunları nasıl kabul edebiliriz, diyeceklerdir. Buna mâni bir vaziyet yoktur. İcabederse burada kabul edilen fikre göre orada da redaksiyon yapılır. Bendenizin ifade edeceğim noktalar bunlardır. Saygılarımla.

BAŞKAN — Yeterlik önergesi vardır. Komisyonun konuşma isteği yoktur, değil mi efendim? Daha 8 arkadaşımız söz almış durumdadırlar. Yeterlik önergesini okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

Komisyon Sözcüsünün son defa verdiği izahat ve yaptığı açıklamalar konuyu tamamen aydınlatmış bulunduğundan yeterliğin oya konulmasını arz ve teklif ederim.

Burdur

Fethi Çelikbaş

BAŞKAN — Yeterlik önergesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Yeterlik önergesi kabul edilmiştir.

Verilmiş önergeleri, bu 15 ve 16 ncı madde şeklinde tedvin etti getirdi komisyon, yüksek mâlûmunuz. Bu 15 ncı, 16 ncı madde üzerinde değişiklikler talebine ait önergeler vardır. Bunları da okutuyorum.

Bundan evvel bu 15 ncı madde 16 ncı madde haline getirilmişti. 17 den 24 ncü maddeye kadar olan kısmına 30 a yakın önerge vardır. Arkadaşlarımız, önerge sahipleri ısrar ederler mi? Bunu söylesinler. Vaktiyle önerge vermiş arkadaşlarımızı Bu maddeler tedvin edildikten sonra eski önergelerinde ısrar ederler mi? («İsrar ediyoruz» sesleri)...

Okuyalım o halde, Okuyun efendim.

Yüksek Başkanlığa

17, 18, 19 ve 20 ncı maddeler yerine 15 ncı madde olarak aşağıdaki maddenin ilâvesini arz ve teklif ederim.

«İl teşkilâtı»

Madde 15. — 1. İl kongresi, sayısı binden fazla olmamak üzere, parti tüzüğüne göre, ilçe kongrelerince seçilen delegelerden kuruludur. İl başkanıyla, il yönetim ve disiplin organları üyeleri, il kongresinin tabii üyeleridir.

İl kongresi, iki yıldan fazla olmamak üzere parti tüzüğünün göstereceği süreler içinde toplanır.

2. İl yönetim organı, il başkanının başkanlığında olmak üzere, parti tüzüğünün göstereceği sayıda yedi ilâ onbeş üyeden kurulur.

İl yönetim organının il kongresince nasıl seçileceği, merkez yönetim organınca ne gibi hallerde ve nasıl işten el çektirileceği ve geçici yönetim organının nasıl kurulacağı parti tüzüğünde gösterilir. İşten el çektirme kararının il yönetim kuruluna bildirilmesinden başlayarak üç ay içinde il kongresi eski delegelerle toplanarak yeni daimî il yönetim kurulunu seçer.

3. İl teşkilâtının diğer organları, il başkanı ile il disiplin organlarıdır. Bunların il kongresince nasıl seçileceği ve il disiplin organının üye sayısı parti tüzüğünde gösterilir.

4. Bu maddede yazılı organların görev ve yetkileri parti tüzüğünde belirtilir,

Geçici Komisyon Sözcüsü

İstanbul

Coşkun Kırcı

NİHAT DİLER (Erzurum) — İçtüzüğe aykırı hareket ediyorsunuz.

BAŞKAN — Sizin önergenizin sırası geldiği zaman okuturum. İsrar ederseniz, yeterlik önergesi geldi, kabul ettik. Bundan sonra konuşma yapılır mı? Bunları biliyorsunuz efendim. Buna ait evvelece verilen önergeleri sırası ile okutuyorum. Geri alacaklar alır, almıyanları oylarız.

Millet Meclisi Başkanlığına

Tezahür eden yeni fikirlerin ışığı altında bölümün yeniden tedvini için komisyona iadesini teklif ederim.

İstanbul

Sabri Vardarlı

BAŞKAN — Esasen komisyon geri aldı, ona göre tedvin etti.

Sayın Vardarlı?.. Burada mı?.. Yok.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Adana) — Ben takabbül ediyorum, efendim,

BAŞKAN — Sayın Sarıbrahimoğlu takabül ettiler. Komisyon katılıyor mu?

GEÇİCİ KOMİSYON SÖZCÜSÜ COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Nazara alınmasını oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Sayın Başkanlığa

Protokolde 15 nci madde olarak tesbit edilen hüküm tamamen partilerin iç bünyelerini ilgilendiren içtüzük mevzuudur.

Bu bakımdan Anayasanın ruh ve maksadına aykırıdır. Tatbikatta içinden çıkılmaz neticeler meydana getireceğinden çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Erzurum
Nihat Diler

BAŞKAN — Sayın Diler, önerenizde ısrar ediyor musunuz?

NİHAT DİLER (Erzurum) — İsrar ediyorum.

BAŞKAN — Komisyon katılıyor mu?
GEÇİCİ KOMİSYON SÖZCÜSÜ COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Nazara alınmasını oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Siyasi Partiler kanun tasarısının 17 nci maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesinin oya sunulmasını arz ederim.

Ankara
Ahmet Üstün

Madde.17. — İl kongresi, parti tüzüğüne göre ilçe kongrelerince gizli oyla seçilen delegelerden kurulur.

Her ilçe kongresince ne kadar delege seçileceği, partinin katıldığı son milletvekili genel seçiminde ilçenin bağlı olduğu il çevresinde alınmış olan oylarla ilçe çevresinde alınmış olan oylar arasındaki yüzde oranına göre önceden hesap ve tesbit edilir.

Bir siyasi parti bir ilde henüz milletvekili genel seçimine katılmamış bulunuyorsa, ilçe kongrelerince seçilecek il kongresi delegelerinin sayıları il ve ilçede kayıtlı üye sayıları arasındaki yüzde oranına göre hesaplanır.

İl başkanı ile il yönetim ve disiplin organları üyeleri il kongresinin tabii delegeleridir.

İl kongreleri, genel kongrenin toplanma aralıklarına göre toplanır.

BAŞKAN — Sayın Ahmet Üstün?. Yoklar. Komisyon katılıyor mu?

GEÇİCİ KOMİSYON SÖZCÜSÜ COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Son defa tesbit ettiğimiz esas kabul edileceğine göre ve Meclisin temayülü de bu olduğuna göre, bu önerge kabul edilirse il kongreleri seçimi iki senede bir yapılacaktır. Ayrıca il kongrelerine iştirak edecek olan il ve ilçe temsilcilerinin nasıl seçilecekleri v. s. buna göre değil, sonra gelecek maddelerde vardır. Müşahedemiz göstermiştir ki, bu usul değişik şekilde ve tatminkâr bir tarzda yapılmıştır. Bu itibarla katılmıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Önergeyi oyunza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Sayın Başkanlığa

17 nci maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Eskişehir
Aziz Zeytinoğlu

Madde 17. — İl kongresi, sayısı binden fazla olmamak üzere, parti tüzüğüne göre ilçe kongrelerince seçilen delegelerden kurulur. İl başkanı ile il yönetim ve disiplin, malî denetim organları üyeleri, il kongresinin oya katılmamak şartıyla tabii üyeleridir.

İl kongresi, genel kongrenin toplanma aralıklarına göre toplanır.

İl yönetim organı, il başkanının başkanlığında olmak üzere, parti tüzüğünün göstereceği sayıda 7 ilâ 15 üyeden kurulur. Daha az oy alanlardan bir o kadar da yedek seçilir.

İl yönetim organının il kongresince nasıl seçileceği, merkez yönetim organınca ne gibi hallerde ve nasıl işten el çektirileceği ve geçici yönetim organının nasıl kurulacağı parti tüzüğünde gösterilir.

İl yönetim organı üyeliklerinin salt çoğunluğu boşalma ile kaybolursa bu organ ortadan kalkmış olur ve yerine geçici yönetim organı kurulur.

İl teşkilâtının diğer organları il başkanı ile il disiplin ve malî denetim organlarıdır. Bunla-

rın il kongresince nasıl seçileceği ve il disiplin ve denetim organının üye sayısı partisi tüzüğünde gösterilir.

Bu maddede yazılı organların görev ve yetkileri parti tüzüğünde gösterilir.

BAŞKAN — Sayın Zeytinoglu önergenizde ısrar ediyor musunuz?..

AZİZ ZEYTİNOĞLU (Eskişehir) — Bir kısmında ısrar ediyorum, bir kısmında etmiyorum. Oya katılmama şartını geri almıyorum, diğerleri yeni maddede vardır.

BAŞKAN — Bir ayrı önerge tanzim edip gönderiniz, efendim.

GEÇİCİ KOMİSYON SÖZCÜSÜ COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Daha önce tutanaklara geçirdik, bu tabii üyeler kendi ibraları için esasen rey kullanamazlar. Cemiyetler Kanunu zaten buna mânidir. Cemiyetler Kanunu, umumi hükümler, sonda bir maddede atıf olduğu için esasen cari olacaktır. Eğer bu hususta kendileri tatmin ediliyorsa mesele kalmıyor.

BAŞKAN — Önergeye komisyon katılıyor mu?

GEÇİCİ KOMİSYON SÖZCÜSÜ COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Nazara alınmasını oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Başkanlığa

17 nci maddenin son fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini rica ederim.

«İl kongreleri her yıl toplanır.»

Bursa

Sadrettin Çanga

BAŞKAN — Komisyon katılıyor mu?

GEÇİCİ KOMİSYON SÖZCÜSÜ COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Son önergemizde bu husus tanzim edilmiştir. Bilhassa büyük partiler dışındaki partilerimiz her yıl il ve ilçe kongresi toplanmakta bâzı mahzurlar mütalâa ettikleri için Mecliste temsil edilen bütün partileri içine alan bir önerge sunulmuştur, komisyon tarafından. Bu itibarla katılmıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Nazara itibara alınmasını oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına
Partiler kanunu tasarısının 17 nci maddesinin son fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

İstanbul

Adana

Reşit Ülker

Kemal Sarıbrahimoğlu

«İl kongreleri yılda bir toplanır»

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Önergeyi geri alıyoruz.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Adana) — Önergeyi geri aldık.

BAŞKAN — Reşit Ülker ve Kemal Sarıbrahimoğlu önermelerini geri aldılar.

Sayın Başkanlığa

Protokolde 16 nci madde olarak tesbit edilen madde tamamen partilerin iç bünyelerini ilgilendiren tüzük mevzuudur.

Kanunla tesbit etmek partileri kanun vesayeti altına almak, siyasi rüşvetlerini inkâr etmek olacaktır.

Bu bakımdan ihtiyar ve irade serbestisini, siyasi mesuliyet prensibini ortadan kaldıracaktır. Anayasanın ruh ve maksadına aykırıdır. Tasarıdan çıkarılmasını arz ve rica ederim.

Erzurum

Nihat Diler

BAŞKAN — Komisyon katılıyor mu?

GEÇİCİ KOMİSYON SÖZCÜSÜ COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Nazara itibara alınmasını oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Sayın Başkanlığa

18 nci maddenin tasarıdan çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Eskişehir

Aziz Zeytinoglu

BAŞKAN — Komisyon katılıyor mu?

GEÇİCİ KOMİSYON SÖZCÜSÜ COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Katılıp katılmamak mevzu bahis değildir. Maddeler bir önergede birleşmiştir.

AZİZ ZEYTİNOĞLU (Eskişehir) — Geri alıyorum.

BAŞKAN — Önergesini geri almışlardır.

Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Partiler kanunu tasarısının 18 nci maddesinin son fıkrası «İl yönetim organı üyeliklerinin salt çoğunluğu boşalma ile kaybolursa bu organ ortadan kalkmış dur ve yerine geçici organ kurulu» hükmü ile yedek üyelik müessesesi ortadan kaldırılmakta ve antidemokratik olduğunda şüphe olmıyan tâyin ve emirle idare kurulu getirilebilmektedir. Bu sebeple bu fıkranın aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Adana İstanbul
Kemal Sariibrahimoğlu Reşit Ülker

«İl yönetim organı üyeliklerinin salt çoğunluğu yedeklerin de çağrılmasından sonra boşalma ile kaybolursa bu organ ortadan kalkmış olur ve yerine geçici organ kurulur.»

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Geri alıyorum.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Adana) — Geri alıyorum.

BAŞKAN — Sayın Ülker ve Sayın Sariibrahimoğlu önermelerini geri aldılar.

Millet Meclisi Başkanlığına

18 nci maddenin son fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ederim.

Edirne
Fahir Giritlioğlu

Madde 18. — Son fıkra :

İl yönetim organı üyeliklerindeki boşalmaları yedek üyelerle doldurulur.

Yedeklerle doldurmak kabil olmadığı hallerde geçici organ kurulur.

Bu takdirde, âzami üç ay içerisinde yeni il yönetim organı seçmek münhasır maksadiyle il kongresi toplanır.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Adana) — Yerimden bir hususu arz etmek istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Adana) — Sayın Riyasetin eskiden beri temayülü; önermeler okunur ve aykırı tekliften başlamak üzere oya konur.

BAŞKAN — Bidayette biz de öyle yaptık.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Devamla) — Ama benimki aykırı bir tekliftir.

BAŞKAN — 15 ve 16 nci maddeler...

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Adana) — Bendenizin yeni verdiğim önermeyi söylüyorum.

BAŞKAN — Yeni verdiğiniz önergeye de geleceğiz, takrirleri oylatacağız.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Adana) — Ama benim verdiğim önergeyi oylatmadınız.

BAŞKAN — Müsaade buyurunuz, 15 ve 16 nci maddelere dair bir önergeniz gelmiştir. Onu da oylatacağım.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Adana) — Bendenizin teklifi kabul edilirse bunların hiçbirinin okunmasına ihtiyaç yoktur. Kerem buyurunuz ben önergemde diyorum ki, 4 ncü ve 5 nci bölümler oylanıp çıkartılsın.

BAŞKAN — Nihat Beyin önergesi de bu mahiyettedir.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Adana) — Bendenizin önergesi de bu mahiyettedir. Benim önergem 4 ncü ve 5 nci bölümlerin tamamının çıkarılmasına dairdir.

GEÇİCİ KOMİSYON SÖZCÜSÜ COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Usul hakkında.

BAŞKAN — Buyurun.

GEÇİCİ KOMİSYON SÖZCÜSÜ COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Efendim, usulen maddeler oylanır. Daha önce kabul edilen karara göre bölüm bölüm müzakeresini yapmış olmamıza rağmen oylamayı madde madde yapıyoruz. Binaenaleyh Sayın Sariibrahimoğlu'nun önergesinin mahiyeti icabı 4 ncü ve 5 nci bölümlerde yer alan bütün maddelerin çıkarılmasını gerektirir. Her maddeye sıra geldikte Sayın Sariibrahimoğlu'nun önergesi yeniden okunup yeniden oylanmak iktiza eder. Ama bu maddede değil. Çünkü aynı mahiyetteki Diler arkadaşımızın önergesi okunmuş ve reddedilmiştir.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Adana) — Sayın Reis, bu kanuna mahsus olmak üzere nev'i şahsına münhasır bir usul kabul edilmiştir. Ve bu usule göre bölüm bölüm müzakereler yapılmaktadır. Bölüm bölüm müzakereler yapıldığına göre, bir bölümün tamamen veya görüşülen iki bölümün tamamen tayyı istenebilir. Çünkü prensip kabul edildiğine göre, prensibin mantıki ve zaruri olan icaplarının reddedilmesi mümkün değildir. Bu itibarla 4 ncü ve 5 nci bölümlerin tamamının tayyına dair olan teklifimizin görüşülmesi ve oya konması iktiza eder.

BAŞKAN — Yerine ne koyacağız?

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Devamla) — Lûtfederseniz onu da izah edeceğim.

BAŞKAN — Lüzum yok efendim. Önergeyi okutuyorum.

Meclis Başkanlığına

Dördüncü ve beşinci bölümün tasarından çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Adana

Kemal Sariibrahimoğlu

BAŞKAN — Komisyon katılıyor mu?

GEÇİCİ KOMİSYON SÖZCÜSÜ COŞKUN

KIRCA (İstanbul) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor, nazarı itibara alınmasını...

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Adana) — Söz istiyorum efendim.

BAŞKAN — Yeterlik gelmiştir.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Adana) —

Yeterlik önergesi bundan evvelki konuşmaların, tümü üzerindeki konuşmaların yeterliğinde tatbik edilmiştir. Ama bu önergelerin, veya tadil teklifleridir üzerinde leh ve aleyhinde konuşulabilir. Usulü budur, kısaca söz istirham edeceğim.

BAŞKAN — Efendim yeterlik önergesi, önergeler verildikten sonra gelmiş ve kabul edilmiştir. Her önerge okunduktan sonra bunun lehinde olmak üzere konuşulabilir.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Adana) —

Ama önergeler üzerinde lehte ve aleyhte konuşmalar Meclisin umumi teamülü icabıdır.

BAŞKAN — Buyurun.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Adana) —

Muhterem arkadaşlar, bu kanunu ben komisyonda da izah etmiştim, maalesef tāmamiyle kazuistik metoda istinadeden bir kanun, bu kanun partiler hayatını çekilmez hale getirmek istidadındadır. Ve ilerde hepimiz bir olacağız, bu kanunun getirdiği rahatsızlıkları tedaviye uğraşacağız, fakat muvaffak olamayacağız. Bu kanunun 4 ncü, 5 nci bölümlerinde getirdiği hususların tamamı parti tüzükleri tarafından halli muktezi olan hususlardır. En ufak bir âmme faydası mevcut değildir bu maddelerin, bu hükümlerin kanuna konulmasında. Anayasa prensip meselelerinin ve maddelerinin tedvin edilmesini emretmiştir. Yoksa 162 maddelik, partinin iç bünyesine taallük eden ve her partinin kendi kuruluş gayesine, felsefesine göre tanzime yetkili, tanzime me-

bur olduğu esasları kanunla tanzimini emretmemiştir. Geçende Oğuz Oran arkadaşımızın da dediği gibi tek tip parti meydana getirecek ve asla fikir partilerinin taazzuvun mümkün kılmıyacak olan bu sistemin şu iki bölümde ifadesini bulan maddelerinin toptan tayyı ve parti tüzükleri yolu ile bu hükümlerin tedvini mümkündür, rahattır, kolaydır, tatbikatta ferahlık verecektir. Bu itibarla bu iki bölümün çıkarılmasını arz ve istirham ederim.

BAŞKAN — Sayın Sariibrahimoğlu arkadaşımız 4 ve 5 nci bölümlerin tasarından tayyını isterler. Önergeleri buna dairdir. Komisyon katılıyor mu?

GEÇİCİ KOMİSYON SÖZCÜSÜ COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Nazara alınmasını oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Önergenin dikkate alınması kabul edilmiştir.

Komisyon filhal iştirak ediyor mu?

GEÇİCİ KOMİSYON SÖZCÜSÜ COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Komisyonun filhal iştirak etmesine imkan yoktur. Bütün takrirlerle birlikte maddelerin hepsini geri istiyoruz.

BAŞKAN — Komisyon bütün takrirlerle birlikte maddelerin hepsini geri istiyor. Komisyona geri verilmiştir. 6 nci bölüme geliyoruz arkadaşlar... Bu sonra 5 nci bölüm olacak. Bir önerge vardır okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

6 nci bölüm ibaresinin 5 nci bölüm olarak değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

A. P. Grupu

Başkanı

İzmir

Ali Naili Erdem

C. K. M. P. Grupu

adına

Konya

İrfan Baran

Y. T. P. Grupu Başkanvekili

Hatay

Şekip İnal

C. H. P. Grupu

Başkanvekili

Maraş

Kemali Bayazıt

M. P. Grupu

Başkanvekili

Yozgat

İsmail Hakkı Akdoğan

GEÇİCİ KOMİSYON SÖZCÜSÜ COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor.

NIHAT DİLER (Erzurum) — Aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Diler; bir bölüm değişikliği zaruri, onu hatırladınız değil mi efendim.

NIHAT DILER (Erzurum) — Evet efendim. Ortada bir meselei müstehire meydana çıkmış vaziyette. Sayın Kemal Sarıbrahimoğlu'nun önergesi nazarı dikkate alınarak dördüncü ve beşinci bölümler Komisyona iade edilmiştir. Eğer tayıy edilirse sıra numarası da değişmiş olacaktır. Ancak onun halli ile numaraların tesbiti imkân dâhiline girecektir. Bu bakımdan önergenin bilâhara oya konmasını arz ve teklif ederim. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Efendim, kabul edilirse, biz sırayı takibedip önerge sırasını söyleyebilmemiz için zaruret var. Bilâhara tayıy edilen olursa rakamları ona göre değiştirir, oyunuz a sunarız. Önergeyi oyunuz a sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bu bölümün maddelerini okuyalım.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Meclis gurupları

Grup kurma hakkı

Madde 26. — Türkiye Büyük Millet Meclisinde en az on üyeye sahip olan siyasi partiler, Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik toplantısında;

En az on Cumhuriyet Senatosu üyesine sahip olan siyasi partiler, Cumhuriyet Senatosunda;

En az on milletvekiline sahip olan siyasi partiler, Millet Meclisinde siyasi parti gurubu kurma hakkına sahiptirler.

Bir siyasi partinin grup kurduğu, o partinin genel başkanlığı tarafından ilgili yasama meclisinin başkanlığına yazıyla bildirilir. Bu yazıya parti gurubunun ıyönetmeliğinin eklenmesi gerekir.

Grup ıyönetmeliği

Madde 27. — Bir partinin grup ıyönetmeliği, gurubun ilk kuruluşunda partinin merkez karar organı tarafından yapılır. ıyönetmelik, daha sonra, ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi gurubu tarafından değiştirilebilir.

ıyönetmelik, partinin yasama meclisindeki guruplarının aynı partinin organları olarak ahenk ve iş birliği içinde çalışmasını sağlayıcı tedbirler tükme bağlanır.

Bir partinin grup ıyönetmeliğinin parti tüzük veya programına aykırı olduğu merkez karar organınca ileri sürülür ve bu iddia gurupça dikkate alınmazsa genel kongre, delege tamsayısının salt çoğunluğunun oyu ile parti tüzüğü veya programına aykırı hükümleri iptal eder.

Grup genel kurulu

Madde 28. — Bir siyasi partinin bir yasama meclisindeki gurubunun genel kurulu, o meclisteki üyelerden kuruludur.

Bir siyasi partinin mensubu olan Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri o partinin Türkiye Büyük Millet Meclisi gurubu genel kurulunu teşkil ederler.

Yasama meclisleri başkan ve başkanvekilleri, üyesi buldukları siyasi parti guruplarının toplantılarına katılamazlar.

Grup yönetim organı

Madde 29. — Bir siyasi partinin Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi gurupları yönetim organları, parti tüzüğünde veya grup ıyönetmeliğinde gösterilen sayıda üyeden kuruludur. Partinin Türkiye Büyük Millet Meclisi yönetim organı, Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi gurupları yönetim organları üyelerinden kurulur; partinin Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısındaki grup faaliyetlerinde yetkili yönetim organı da bu organdır. Gurupların yönetim organlarının görev ve yetkileri parti tüzüğünde veya grup ıyönetmeliğinde belirtilir.

Grup disiplin organları

Madde 30. — Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisinde gurubu olan siyasi partilerin bu guruplar için ayrı birer disiplin organı bulunur. Grup disiplin organları, grup genel kurulunca kendi üyeleri arasından seçilir. Partinin Türkiye Büyük Millet Meclisi gurubu disiplin organı, Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi guruplarının disiplin organları üyelerinden kuruludur. Genel Başkan ile gurupların yönetim organlarının ve partinin merkez yönetim organlarının üyeleri ve Bakanlar Kurulu üyeleri, grup disiplin organlarına seçilemezler.

Gurupların disiplin organlarının görev ve yetkileri parti tüzüğünde veya grup ıyönetmeliğinde belirtilir.

Grup başkanı

Madde 31. Parti genel başkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi değilse, partinin Tür-

kiye Büyük Millet Meclisi (grubu genel kurulu, üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu ile bir başkan seçer.

Partinin Türkiye Büyük Millet Meclisi grubu başkanı aynı zamanda, üyesi bulunduğu yasama meclisi grubunun da başkanıdır; üyesi olmadığı yasama meclisindeki parti grubu ise, başkanvekilini veya vekillerini seçmekle yetinir.

Diğer grup organları

MADDE 32. — Parti tüzüğü veya grup iç-yönetmeliği, grup denetçilikleri gibi organlar ve merciler kurulmasını öngörebilir.

MADDE 33. — Grup genel kurullarında yapılacak seçimler gizli oyla olur.

Grup ve Hükümet münasebeti

MADDE 34. — Parti tüzüğünde veya grup iç-yönetmeliğinde Bakanlar Kuruluna yahut bir bakana güven veya güvensizlik oyu verilmesi konusunda karar alma yetkisini Millet Meclisi Grubu Genel Kurulundan gayrı bir parti organına bırakan hüküm bulunamaz.

Hükümete katılacak Bakanlar Kurulu üyelerinin parti üyelerinin parti gruplarında ve diğer parti organlarında seçim yoluyla tesbiti mümkün değildir.

Gruplara tanınan haklar

MADDE 35. — Yasama meclisleri içtüzüklerinde siyasi parti gruplarına tanınan hakların ve yetkilerin bir kısmının veya tamamının grup kurma yetkisine sahibolmayan siyasi parti mensuplarına ve bağımsızlara tanınması mümkün değildir. Bu hüküm, siyasi parti grubu mensubu olmayanların, buldukları Meclisin - çok üyelikler hariç - üye tamsayısı içindeki yüzde oranlarına göre ve o Meclisteki siyasi parti gruplarının kendi yüzde oranlarına uygun olarak sahiboldukları öncelik haklarına dokunmaksızın, başkanlık divanlarında, komisyonlarda ve seçilen heyetlerde Anayasa, kanun ve İçtüzüğe göre yer almalarını önlemez.

Grup kuramıyan partilerin disiplini

MADDE 36. — Grup kurma hakkına sahibolmayan siyasi partilerin yasama meclislerinde parti disiplinini nasıl sağlayacakları, partinin merkez karar organınca düzenlenir.

BAŞKAN — 5 nci bölümün maddelerini okuttum. Bu bölüm üzerinde söz alan arkadaşlara sıra ile söz vereceğim. Sayın Paksüt.. (Or-

tadan «isimlerin hepsi okunsun» sesleri.) «İsimleri yazılı sayın arkadaşlarımız Emin Paksüt, Aziz Zeytinolu, Nihat Diler, Talât Oğuz, Reşit Ülker, Ruhi Soyer, Ferda Güley, Nazmi Özöğül, Kâzım Arar, Alp Doğan Şen, Ahmet Bilgin, Yusuf Ulusoy, Nurettin Bulak, Şahabettin Orhon, Musihittin Gürer, Mustafa Kaptan ve şimdi söz istiyen Sayın Sarıbrahimoğlu.

Buyurun Sayın Zeytinolu.

AZİZ ZEYTİNOĞLU (Eskişehir) — Efendim, ben bu bölüm üzerinde konuşmıyacağım.

BAŞKAN — Bu bölüm üzerinde konuşmak istemiyorsunuz. Sayın Nihat Diler, buyurun.

NIHAT DILER (Erzurum) — Muhterem Başkan, muhterem arkadaşlarım, altıncı bölüm namı altında tasarıda yer alan hükümler..

BAŞKAN — Beşinci bölüm oldu Sayın Diler.

NIHAT DILER (Devamla) — Şimdiki beşinci bölüm, bundan evvelki üçüncü ve dördüncü bölümlerde olduğu gibi ya Anayasanın emirlerini tekrar eden haşiv mahiyetinde hükümlerdir, veyahut da partilerin tamamen iç bünyelerini ilgilendiren hükümlerini ihtiva etmektedir. Bu bakımdan bunun da topyekûn tayı edilmesi iktiza etmektedir.

Muhterem arkadaşlarım 26 nci maddeyi okuduğumuz zaman, Anayasa'nın 85 nci maddesindeki hükümlerle mutabakat teşkil eder mahiyette bir haşivdir. Hukuk tekniğinin en mühim taraflarından biri, bir kanunda zikredilmiş olan şey öbür kanunlarda mütemadi şekilde zikredilip ortaya konulması halinde, haşiv olması dolayısıyla bir tekrardan ibarettir. Yine 27 nci madde merkez karar organı ile grup birbirine düşürebilecek mahiyettedir. Bir ahenk içinde değildir. Belki ikisini birbiriyle çatıacak vaziyette hüküm tanzim etmiş bulunmaktadır. Eğer partilerin iç bünyesine mütaallik tüzük hükümleri dairesinde bunu tanzim etmek imkânı verilmiş olsa idi bu takdirde merkez karar organlarıyla, gruplar arasında herhangi bir şekilde ihtilâf hâsıl olmazdı. İhtilâf hâsıl olsaydı bile bunu yine partilerin iç bünyesinde halletmek gibi bir imkân verilmiş olurdu. 27 nci maddeyi okuyorum.

«Bir partinin grup iç-yönetmeliği, grubun ilk kuruluşunda partinin merkez karar organı tarafından yapılır. Daha sonra ancak T. B. M.

Meclisi grupu tarafından değiştirilebilir. Partinin yasama meclislerindeki gruplarının aynı partinin organları olarak ahenk ve işbirliği içinde çalışmasını sağlayıcı tedbirler hükme bağlanır.»

3 ncü fıkra. «Bir partinin grup içyönetmeliğinin parti tüzük ve programına aykırı olduğu merkez karar organınca ileri sürülür ve bu iddia grupça dikkate alınmasa genel kongre, delege tamsayısının salt çoğunluğunun oyu ile parti tüzüğü veya programına aykırı hükümleri iptal eder.»

Burada grup içyönetmeliğinin, parti tüzüğüne ve programına aykırı olması dolayısıyla merkez karar organına bir iptal hakkı tanınmıyor, sonra da bu iptal hakkını genel kongrede delege tamsayısının salt çoğunluğu ile oya bağlıyor. Salt çoğunluk, delege tamsayısının salt çoğunluğunun temini son derece müşkül bir şey oluyor. Bu temin edilmeyince de aralarında fikir ayrılığının ve ahenksizliğinin meydana gelmesi âdeta teşvik ediliyor gibi bir netice hâsıl oluyor. Eğer teşvik edici bir şey olmazsa idi, o zaman delege tamsayısının salt çoğunluğu birinci oturumda temin edilmediği takdirde veya toplanamadığı takdirde âdi ekseriyetle parti tüzüğüne ve programına aykırı olan hükümlerin merkez karar organı tarafından iptal edilmesi gibi bir fikir hatıra gelebilir. Bu madde üzerinde belki kıymetli arkadaşlarım çeşitli görüşlerini ortaya atacaktırlar.

28 nci madde gene bir tüzük mevzuudur, okumuyorum. 29 ncu madde aynı şekilde. Grup disiplin organları, gene tüzük mevzuudur. Grup başkanlığı aynı şekilde, diğer grup organları aynı şekilde, grup ve Hükümet münasebetleri kısmen Anayasada vardır. Gruplara tanınan haklar yine Anayasada tesbit edilmiş, Anayasanın 82 nci maddesinde tesbit edilmiştir, ve grup kurmıyan partilerin disiplin meselesi parti merkez organınca düzenlenir, şeklinde kati bir hüküm sevk etmiştir. Belki, grup disiplini Anayasa muvacehesinde olmayabilir. Grup olmayabilir. Ama, onların da bir arada çalışması yine partinin kendi menfaatine uygun olan bir durumdur. Bunu merkez karar organı mı, yoksa oraya gelen milletvekilleri kendi aralarında yapacakları bir tüzükle mi, bir içyönetmelikle mi hareket ederler? Bu mesele de yine partilerin iç bünyesini ilgilendiren bir mevzuudur.

Muhterem arkadaşlarım, bu hali ile Anayasanın 56 ve 57 nci maddesine topyekûn bu hükümler aykırı bulunmaktadır. Öbür maddeler gibi. Zira; partilerin mesuliyet deruhde etmeleri, siyasi cezai, hukukî sorumluluk taşıyabilmeleri için bir irade muhtariyetine haiz olmaları icabeder. Eğer bir parti kendi bünyesi içinde kendi organlarının çalışma şeklini, usulünü, metodunu demokratik usul ve metotlor içinde tanzim etmezse, iyiyi kötüden tefrik edecek bir seviyede değil ise, bu takdirde memleketi idare eden en mühim organlarda yani yasama organında ve Hükümette vazife aldıkları vakit memleketi harbe ve sulha götürebilecek, memleketin topyekûn hayatı ile ilgili mevzular üzerinde nasıl karar alabileceğini, ben şahsan tenakuz içinde anlıyamıyorum. Bu tenakuzun giderilmesi lâzımdır. Bu hali ile bütün bu maddeler parti irade muhtariyetinin siyasi rüştü haiz olmadığını tesbit etmiş durumdadır. Vesayet altındaki bir siyasi teşekkülün normal ve muhtar şekilde memleketin en mühim idare organları olan yasama meclisi ve yürütme organlarından nasıl vazife deruhde edeceğini, nasıl harb ve sulh ilân edebileceğini ben tâyin edememekteyim. Bu hususların izah edilmesi lâzımgelmektedir. Ben bu maddelerin de topyekûn bu kanun tasarısından çıkarılmasını teklif edeceğim. Kabul etmenizi arz ve istirham ederim. Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Talât Oğuz? Yoklar.

Sayın Reşit Ülker.

REŞİT ÜLKER (İstanbul) — Efendim, söz hakkımı Sayın Kemal Sarıbrahimoğlu'na veriyorum.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Adana) — Bendenize lütfediyorlar.

BAŞKAN — Buyurunuz Sayın Sarıbrahimoğlu, Sayın Reşit Ülker size verdiler, sıralarını.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Adana) — Muhterem arkadaşlarım, bu 26 nci madde ile 36 nci maddeyi yani bu 26 nci madde ile 36 nci maddeler arasındaki maddelerin tamamını Anayasanın 57 ve 85 nci maddeleri muvacehesinde tetkik etmek iktiza eder. Anayasanın 57 nci maddesi «Siyasi partilerin tüzükleri, programları ve faaliyetleri, insan hak ve hürriyetlerine dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği temel hükmüne uygun olmak zorundadır. Bunla-

ra uymıyan partiler temelli kapatılır. Siyasi partiler, gelir kaynakları ve giderleri hakkında Anayasa Mahkemesine hesap verirler. Partilerin iç çalışmaları, faaliyetleri, Anayasa Mahkemesine ne suretle hesap verecekleri ve bu mahkemece malî denetimlerinin nasıl yapılacağı, demokrasi esaslarına uygun olarak kanunla düzenlenir» demektir. 85 nci maddesi ise «T. B. M. Meclisi ve Meclisler çalışmalarını kendi yaptıkları İçtüzük hükümlerine göre yürütürler» demektir. 85 nci maddenin matlabı, İçtüzük siyasi parti grupları ve kolluk işleri başlığını taşımaktadır. Ve 2 nci fıkrasında gene devam ediyor. «İçtüzük hükümleri siyasi parti gruplarının, meclislerin bütün faaliyetlerine kuvvetleri oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir. Siyasi parti grupları en az on üyeden meydana gelir.

Meclisler, kendi kolluk işlerini başkanları eliyle düzenler ve yürütürler.»

Şimdi bu iki madde muvacehesinde bu 5 nci bölüm başlığını alan 6 nci bölümdeki 26 nci ve mütaakıp maddeleri tetkik edelim.

Muhterem arkadaşlar, Anayasanın 57 ve 85 nci maddeleri açıkça matlaplarında ve metinlerinde siyasi parti faaliyetlerini, grup faaliyetlerini ayırmış bulunmaktadır.

Ve 57 nci madde de, matlabında, «partilerin uyacakları esaslar» denilmektedir. 85 nci maddede ise, «İçtüzük, siyasi parti grupları ve kolluk işleri» denmektedir. Demek ki, bu siyasi partiler hakkında çıkarılacak kanunun, nizamın siyasi parti gruplarına şümülü olmaması iktiza eder Siyasi parti grupları içtüzüklerle faaliyetlerini tanzim etmek durumundadırlar. Ve 85 nci madde sarahaten ve hiçbir tereddüde meydan vermiyecek bir kesinlikle bu hususu tedvin etmiş bulunmaktadır. Ve bu, eşyanın tabiatına da uygundur, mantığa da uygundur. Çünkü, meclisler kendi faaliyetlerini içtüzükleriyle yürütürler ve 85 nci maddenin birinci fıkrası bunu açıkça ifade etmiştir. Siyasi parti grupları meclislere niyabeten vazife gören meclisin birer parçasıdırlar, birer rüknüdürler. Bu itibarla Meclisin çalışma düzenine ve düzeyine, esaslarına uymak zorundadır, durumundadır ve içtüzükler ile faaliyetlerini tanzim etmek zarureti mevcuttur ve Anayasanın 85 nci maddesinin 2 nci ve 3 ncü fıkraları açık, açık grup faaliyetlerinin tanzimini emretmiş ve

hattâ tanzimî hükümler de koymuştur. Ondan aşağı milletvekili ve senatör olarak grup kuramaz demıştır ve şu maddelerin tetkikinden açıkça anlaşılmaktadır ki; parti gruplarının faaliyetlerini bir kanun ile düzenlemek mümkün değildir. 57 nci maddenin siyasi partilerin faaliyetlerine mütaallik hükümlerin tedvinini emreden maddesinde siyasi partiler de, gruplar da bu hükümler içinde tanzimini emrediyor demek hukuk mantığına aykırıdır.

Bu itibarla arkadaşlarım, bu 26 ve mütaakıp maddelerin bu bölümün bu kanundan tamamıyla tayyetmekte hukukî bir zaruret vardır, Anayasanın emridir. Gerçi şunu açıkça ifade etmek isterim ki, bendeniz Kasım Gülek'le yapmış olduğumuz kanun teklifinde aynı hataya düşmüş bulunuyoruz. Biz, siyasi grupların tanzimini bâzı hükümlerle istemiştik teklifimizde. Ama yanılan Bağdat'tan döner. Bilâhara yaptığım teklifler göstermiştir ki, Anayasanın 85 nci maddesi muvacehesinde böyle bir yol sakattır, sakîmdir.

Muhterem arkadaşlarım, gerçi bundan evvel birtakım suiemsaller mevcut değildir demek mümkün değildi. Çünkü, maalesef burada Yüce Meclisimiz tarafından kabul edilen Karma Dilekçe Encümeni teşkiline dair kanun ve buna benzer bâzı kanunların içtüzüklerle tanzimi iktiza eden hususların da kanunla tanzimi mânasını taşımaktadır. Ama, Mecellenin bir küllî gayesini burada ifade etmek suretiyle bu hususun emsal olamayacağını ifade etmek isterim. «Bâtıl emsal olamaz» diye bir umumi hüküm kaidesi vardır. Onu ifade etmek isterim. Bir hata yapılmış veya bâtil bir tasarrufta bulunulmuş ise bunu bilâhara yapacağımız kanunlar veya tesis edeceğimiz tasarruflarda emsal ittihaz edilemez ve edilmemelidir. Temennim buna benzer bâtillar da en kısa zamanda tasnif ve tamir edilmelidir.

Muhterem arkadaşlarım; denilecektir ki; bir siyasi partiler kanunu tanzim edilmektedir. Siyasi partilerin ister, istemez en kudretli parçalardan biri olan siyasi parti gruplarının da tanzim edilmesi de bir tabii icaptır. Yani ne olur; tüzükler ile değil de kanun ile tanzim edilirse daha iyi değil midir? Daha objektif, daha umumi esaslar mevcuttur kanunlarda denebilir. Bu yek nazarda doğru olan bir mantıktır. Ve rahathkla da bir bakıma bir görüş açı-

sından müdafaa edilirse de yerinde değildir. Çünkü, İktüzükler tamamiyle bir kanun hüviyetinde değildir, şibih kanundur, kanuna benzer tasarruflardır ve Meclis kararıyla her an doğan yeni durumlara uydurulması mümkündür. Hayatın binbir icabı, vardır. Hayatın bu binbir icabına Yüce Meclisler, teşriî heyetler tesis ettikleri teamüllerle tatbikatı uydururlar. İktüzükler sızıltı ve rahatsızlık vermeden zaman içinde olumlu şekilde tekâmüle doğru gider. Halbuki kanunları muayyen bir prosedüre tabi tutmuştur Anayasa.

İstirap veren bir kanun kolaylıkla, çabucak değiştirilemez. Değiştirilmeyince de hayatın binbir icabına anında uymak zorunda ve durumunda bulunan meclisler ve onların birer parçası, onlara bir bakıma niyabeten vazife gören siyasi partiler grupları ıstirap içerisinde kalır. Memleketin gerçek ve zorunlu faydalarını bir tarafa bırakmak veyahut ihmâl etmekle kanunu ihlâl etmek arasında tercih durumunda bırakılmış olur. Bu hatalıdır, caiz değildir, doğru değildir. Hattâ, biraz evvel arz ettiğim, bundan evvelki bölümler münasebetiyle, siyasi partileri de madde madde, bütün faaliyet alanlarını tanzim suretiyle birtakım kalıplar içerisinde sokmak doğru değildir. Siyasi partiler, siyasi parti grupları hayatın akan gidişine hattâ ilerde alması muktezi olan şekline uygun esasları anında tedvin etmek, onlara uymak zorundadır. Yoksa işe yaramaz ve cemiyet faydalarına çalışmaz birer kalıp haline gelirler ve ister istemez tasviye edilirler. Halbuki siyasi hayat daimi bir oluş içindedir. Meclisler ve Meclis grupları sosyal gidişe, iktisadi gidişe uymak zorundadırlar. Yani elâstiki hükümler ile hayatın gidişine ayak uydurmak mecburiyeti vardır. İşte bu sebeple kanun vazı Anayasanın açık 85 ne maddesi hükmiyel siyasi parti gruplarını iktüzüklerle faaliyetlerini tanzim eder, şeklinde bağlamıştır. Şimdi tutup bu açık, sarîh hükümler var iken ve hayatın zaruretleri, politik icaplar bize bunu emreder, zorlarken kalkıp kanun maddeleri içinde siyasi parti gruplarını donmuş hale getirmek caiz değildir. Şu 85 ne madde mevcudolmasa dahi arkadaşlarım, şu arz ettiğim mucip sebeplerle bu maddelerin kanun hükmü haline gelmesi yine de doğru olmazdı. Ve bundan evvel de olmamıştır. Şunu da ayrıca arz etmek isterim, Bu siyasi partiler kanunu ak-

lı eren kişilerin ve Avrupa'yı, Asya'yı, Amerika'yı bildiğini iddia eden kimselerin söylediklerine göre nevi şahsına mahsus bir kanundur ve bizde mevcuttur. Geçmiş birtakım hataların, yakın tarihin birtakım ıstiraplı sahnelerinin takarrür etmemesi için, Anayasanın birtakım prensip maddelerinin konmasını emrettiği bir kanundur. Zaruretler memnu olan şeyleri mubah kılar.

Evet ama, dünyanın hiçbir yerinde yok, ama bizdeki zaruretler böyle şeylerin konmasını icabettiriyor, iktiza ettiriyor. Ama Yine mecellenin küllî bir kaidesini burada ifade etmek isterim; zaruretler kendi miktarlarıne tahdit edilmelidirler. Zaruret vardır diye, o zarureti de aşım, birtakım zararlı neticelere götürecek hükümler ihdası, tedvini içtimai hayatı sıkır, zararlar tevilit eder. İşte onun için, biz mümkün olduğu kadar şu kanunda partilerin hayatını, grupların hayatını ve teşriî hayatı sıkımiyacak ve engellemiyecek hükümler getirelim. Ve bâzı anaesaları kabul ile iktifa edelim. Yoksa bu kanunu yetiştirmek de mümkün olmayacaktır, vakit de dardır. Eğer samimiyetle bu kanunun çıkmasını arzu ediyorsak süratle lüzumsuz maddelerini derhal çıkaralım, parti kurultaylarına, kongrelerine ve yetkili organlarına bırakalım. Zaruri ve lüzumlu olan, âmmenin istifadesi için zaruri olan kısımları bırakalım ve çıkaralım. Bu suretle Anayasanın âmir hükmünü yerine getirelim.

Bir takrir takdim edeceğim; 26 dan 36 ya kadar olan maddelerin çıkarılması için. Kabulünü rica ederim. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Soyer.

RUHİ SOYER (Niğde) — Muhterem arkadaşlarım, ben sadece 34 ne maddenin 2 ne fıkrası üzerinde bir takrir verdim, bu fıkranın kaldırılması için. Bunun üzerinde bir mucip sebebolarak konuşmak istiyorum. Fıkra şudur : «Hükümete katılacak Bakanlar Kurulu üyelerinin parti gruplarında veya diğer parti organlarında seçim yoluyla tesbiti mümkün değildir.»

Muhterem arkadaşlarım, parlömanter bir sistem içindeyiz. Esasen bütün dünya parlâmentolarında olduğu gibi seçilen Başbakanlar kendi kabinelerini kurarlar.

Binaenaleyh, böyle esasen mevcudolan bir umumî dünya teamülünü, parlömanter teamülü, malûmu ilâm kabilinden burada zikretme-

nin mânasını görmüyorum. Bu aynı zamanda bir nevi tahdit mânasını ifade edebilir. Bu bakımdan bu ikinci fikranın kaldırılmasını teklif ettim. İltifat buyurursanız memnun olurum.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Güley? Yok.

Sayın Nazmi Özoğul.

NAZMİ ÖZOĞUL (Edirne) — Muhterem arkadaşlar, kıymetli arkadaşımız Sarıbrahim-oğlu, altıncı bölümün kalkması için gayet güzel gerekçeleri ile ifade buyurdular.

BAŞKAN — 5 oldu.

NAZMİ ÖZOĞUL (Devamla) — Evet 5 oldu.

Ben de aynı fikri savunmak isterim. 85 nci madde, T. B. M. M. ve meclisler çalışmalarını kendi yaptıkları içtüzüklerinin hükümlerine göre yürütürler, diyor. Henüz Meclis İçtüzüğü çıkmamıştır. Kanatime göre bunu partilere bırakalım. Ve içtüzük çıktıktan sonra partiler kendi tüzüklerinde - zaten Anayasa tahdit etmiştir - kendi tüzüklerinde, Meclis içtüzüğüne göre bu organların çalışmasını zaten Anayasanın emri gereğince yerine getireceklerdir. Bu konuda bu bölümün kaldırılması için bir önerge veriyorum, iltifat buyurulmasını arz ederim.

BAŞKAN — Sayın Kâzım Arar.

KÂZIM ARAR (Çankırı) — Muhterem arkadaşlarım, benden evvel konuşan arkadaşlarımızın kanaatlerine aynen katılıyorum. Partiler kanunu her sahada siyasi partileri âdeta maddi ve mânevi bir baskı altında bulundurmanın yanında bir de Büyük Millet Meclisi içine de girmek, orayı da bir tahdide tâbi tutma imkânlarını aramış olan bu maddeler eidden haşiv kelimesiyle dahi ifade edilemeyecek kadar ağırdır. Senelerden beri siyasi parti grupları millet meclisleri İçtüzüklerine göre idare edilir ve buna muvazi çalışmalar yapar ve bugüne kadar da bu içtüzüklerimiz hakkındaki tadil tekliflerimizle, temennilerimiz yerine getirilirse Meclislerimiz içtüzüklerinden eiddî bir şikâyeti de mevcut değildir. Bu itibarla bu yönde verilen takrirlerin kabulünü ben de istirham ediyorum. Bu lüzumsuz maddeler kalkacak olursa ilerde çok ciddi çalışmalarla partiler kanunu ile Meclislerin büyük vazifeleri vardır. Geleceğe muzaf olarak bir yükün hafifletilmesi de mümkün olur kanaatindeyim.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Alp Doğan Şen, yoklar. Sayın Ahmet Bilgin, yoklar.

Sayın Yusuf Ulusoy, buyurunuz.

YUSUF ULUSOY (Sakarya) — Sayın Başkan, sayın arkadaşlarım, siyasi hayatımıza bir istikamet vermek amacıyla hazırlanan siyasi partiler kanunu günlerden beri Meclisimizde enine boyuna tartışılmaktadır. Ancak bir partinin ilde ve ilçedeki teşkilâtının çalışmasını kontrol eden bir hüviyet hükmiyle o partinin Meclisteki çalışmalarını tâyin eden hükümlerini birbirinden ayırmak mutlaka şarttır. Şöyle ki, bir ilin kendisine has bir çalışması vardır. O tamamen mahallî bir teşkilât olarak ele alınır, organlarını kurar, tanzim eder, parti teşkilâtıyla mütemadi bir münasebet teessüs ettirmek yoluna gider. İlçe de aşağı yukarı buna müşabih bir vazifeyi ifa eder.

Fakat, Meclise gelince, Meclisin çalışmaları ne ilinkine ve ne de ilçeye asla benzemez. Burada bir taliksizlik eseri daha vardır. Kanun biraz daha ileri giderek mütemadiyen bir ilçe tâbiri demektedir. Buradaki ilçe değil, ilçedir. Yumuşatıcı olması lâzım, tatlıca da, tuzluca da olduğu gibi. Bu (ç) harfi yerinde değildir.

Şimdi gelelim kendi konumuza. Burada eskiden 6 nci bölüm, bugünkü değişiklikle beşinci bölüm olan kısmın bütün hukukî muhtevalarını Anayasamızın 85 nci maddesi teker teker saymış. Bizimki burada bir malûmu ilân kabîlinden başka birşey olmuyor ve elimize aldığımız siyasi partiler kanununun hem hacmını çoğaltmak, hem de ruhuna hiçbirşey ilâve etmemek suretiyle hacmını çoğaltmaktan başka birşey yapmamışız. O derecede ve hattâ öylesine tahdidedilmiş ki, 85 nci maddeyi okuduğumuz zaman hemen 2 nci paragrafında siyasi parti gruplarının kaç kişiden kurulacağını da tek tek ele almıştır. Şu halde Anayasanın tadadettiği Anayasanın kendi bünyesine aldığı hükümleri burada yeni baştan kalkıp da rakamlarla ve maddelerle biraz daha kabartmak yoluna gitmek bendenizce kanun tekniğine de asla uygun olmasa gerek. Bendeniz bunu bir haşiv telâkki ediyorum.

Diğer taraftan, Sayın Sarıbrahimoğlu arkadaşımızın buyurduğu gibi, böylece Anayasanın mecburiyeti olmasa dahi B. M. M. de kurulu bulunan bir parti mensuplarının kendi çalış-

malarını birtakım kayıt ve şartlar altına almak için kendilerinin uyacakları birtakım içtüzüklerinin olması bir emri tabidir. İçtüzük var, Anayasanın kesin hükümleri var. Bunların dışına çıkan ve tamamen bunların dışında kalarak sanki bunlar nazara alınmamış gibi birtakım yeni hükümler getiriyoruz. Bu itibarla ben de muhterem Sarıbrahimoğlu arkadaşımın görüşüne iltifat ederek, onun görüşünü benimsiyerek, destekliyerek bu bölümün tayyını teklif ediyorum. Hümetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Nurettin Bulak.

NURETTİN BULAK (İstanbul) — Vazgeçtim.

BAŞKAN — Sayın Şahabettin Orhon? Yok. Sayın Muslihittin Gürer? Yok. Sayın Mustafa Kaptan? Yok. Sayın Fethi Çelikbaş?... Buyurun.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Burdur) — Muhterem arkadaşlar, ben, benden evvel konuşan hatip arkadaşlarımızın görüşü aleyhine, Siyasi Parler Kanununda böyle bir kısmın olması lehinde konuşacağım. Buna lüzum olmadığına işaret eden arkadaşlar Anayasanın bilhassa 85 nci maddesine dayandılar.

Şimdi Anayasanın 85 nci maddesinin 1 nci ve 2 nci fıkralarını okuyorum. «T. B. M. M. ve Meclisler, çalışmalarını, kendi yaptıkları içtüzüklerin hükümlerine göre yürütürler.»

Şu halde Parlâmentoda üç tane İçtüzük yapılacak; T. B. M. Meclisi İçtüzüğü, Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü, Millet Meclisi İçtüzüğü. Beri taraftan siyasi partilerin ayrı ayrı Meclislerde fakat müşterek grupları vardır. Ayrı da var, ama bu ayrı gruplardan ziyade gensoru ile ilgili oylama dışında hiçbir mâni hüküm yoktur. Müşterek gruplar olabilir ve normal de odur. Esasen gensoruda konmayışının esbabı Kurucu Meclis zamanında mütehassıs arkadaşlar tarafından izah edildi. Şu halde içtüzüklere bırakmadan, siyasi parti gruplarının asgari olarak tabi olmaları lâzımgelen bir kadro kanununa ihtiyaç vardır. Bir kadro olacak ki onun içinde vaziyet alsınlar... Çünkü kanun bir tane olacak, tüzük üç tane olacak?... Hangisine bırakacaksınız tüzükleri? Bu itibarla esasen 2 nci fıkrayı da dikkatle okuyacak olursak bunun böyle olduğu kendiliğinden ortaya çıkıyor. İkinci fıkrada içtüzüklere terk edilen siyasi parti gruplarının çalışmaları değil, Parlâmento faaliyetlerine si-

yasi parti gruplarının oranları nisbetinde katılmalarını âmir olan, İçtüzük hükümleriyle bertaraf edilmesi mümkün olmıyan, hususi kanunlarla bertaraf edilmesi mümkün olmıyan nispi temsili Parlâmento çalışmalarına intikal ettiren bir prensibi âmir hüküm olarak koyuyor. Hiç alâkası yoktur. Filhakika fıkra aynen şöyle diyor: «İçtüzük hükümleri, siyasi parti gruplarının, Meclislerin bütün faaliyetlerine kuvvetleri oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir.» Bunu niçin koyuyor? Vatandaşın huzuruna çıkarken siyasi mücadele nasıl nispi temsile göre Meclisleri kuruyorsak, Meclislerin bünyesinde çalışacak komisyonları veya diğer faaliyet şubeleri de tıpkı vatandaşın önündeki nispi temsile riayet edilmişçesine Parlâmetodaki kuvvet oranına göre kurulsun. Bunu sağlamak için arkadaşlar bakınız tatbikatta ne oldu; bilhassa Reşit Ülker arkadaşım nasıl unutuyor bunu. Pekâlâ il genel meclisleri, belediyeler nispi temsile göre seçim yaptılar; ama belediyelerin içerisindeki organlar kanunun boş bıraktığı hükümler sebebiyle ekseriyet usulüne göre kuruldu ve ahenk sağlanamadı. Ve bunu bertaraf etmek için gayet mantıklı olarak Reşit Ülker arkadaşımız kanun teklifi getirdi. Bu itibarla Anayasamızın 85 nci maddesinin ikinci fıkrası, hususi kanunlarda dahi reddine imkân vermemek maksadiyle böyle bir nispi temsile dayanan çalışma prensibini Anayasa hükmü haline getirmek maksadına göre konuldu. Bu itibarla, meselenin Meclis İçtüzükleriyle haline imkân olmıyan bir özelliği olduğu âşikâr arkadaşlar. Üç Meclis İçtüzüğünden hangisine konacaktır? Bu bakımdan madde şu olabilir, bu olabilir; buna bir diyeceğim yoktur. Ama kabul buyurunuz ki, siyasi partilerin çalışmalarını tanzim edecek bir özel kanunda, gruplarla ilgili ana kadro işleri tesbit edilmek lâzımgelir. Aksi takdirde bu büyük bir boşluktur. Lûtfedin, bu hükümleri tâdil edelim, beğenmediğimiz hükümler varsa... Ama Siyasi Partiler Kanununda bu bölümün derpiş ettiği kadro kanunudur, mahiyeti bu. Bunu bir kanunla tanzim edelim, açıkta kalmasın arkadaşlar. Benim maruzatım budur.

BAŞKAN — Yeterlik önergesi vardır. Komisyon konuşmak istiyor mu?

GEÇİCİ KOMİSYON SÖZCÜSÜ COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Evet efendim.

BAŞKAN — Sayın Komisyon buyurun.

GEÇİCİ KOMİSYON SÖZCÜSÜ COŞKUN KIRCA (İstanbul)— Muhterem arkadaşlarım, pek kalabalık olmıyan Yüce Heyetinize bu bölüm üzerinde şimdiye kadar ifade olunan fikirlerin kâffesinin yanlış esaslara dayandığını açıkça ifade etmek mecburuyetin deyim. Sebebine gelince: Bir kere siyasi parti grubu denilen organın ne mahiyet taşıdığı üzerinde durmak lâzım. Tek Meclisli devremizde Cumhuriyet Halk Partisi Grubunun gizli tutanaklarının bir mahkeme tarafından istenmesi üzerine alınmış bir Meclis Kararı ile ilk defa bu konu Türkiye’de hukuk sahasında, hukuk nazariyatı sahasında müzakereye mevzuu olmuştu. O zaman haklı olarak denmiştir ki, tutanakların mahkemeye, gizli tutanakların mahkemeye verilmesi bahis konusu olamaz. Çünkü, bu tutanaklar, Meclis çalışması durumunda olduğu için bu tutanaklara istinaden suç vardır veya yoktur hususu mevzuubahis olamaz. Çok haklı olarak söylenmiş Hakikaten bu anlamında siyasi parti gruplarının teşriî meclislerin cüzü olduklarında şüphe yoktur. Yani bunun ifade ettiği mâna şudur ki, bir siyasi parti grubunda kullanılan oylardan, ifade edilen sözlerden dolayı, tıpkı Teşriî Meclisin genel kurulunda ve komisyonlarında olduğu gibi kürsü masuniyeti vardır.

Şimdi, bir terim kullanıldığı zaman, hukukta bâzan bir neticeye ulaşmak, bir neticeyi anlamlandırmak için kullanılır. Fakat bu yapıldığı zaman o kelime bâzan öylesine geniş anlamda kullanılır ki, aslında arzu edilmeyen bazı neticelerin ondan çıktığı olur. İşte «siyasi parti grupları Meclisin organlarıdır» derken bâzan varmak istediğimiz doğru neticelerin dışında yanlış neticelere de ulaşabiliyoruz. Şimdi, yapılmış mevcut içtüzükte de, Anayasa Komisyonunda neticeye bağlanmış olan yeni içtüzük projesinde de siyasi parti grupları Meclisin kuruluşu içerisine dâhil sayılmışlardır. Nasıl Başkanlık Divanı Meclisin kuruluşu içinde ise, nasıl Genel Kurul da bu Meclisin kuruluşu içinde ise, Başkanlık Divanı da nasıl bu Meclisin kuruluşu içinde ise, nasıl komisyonlar Meclisin kuruluşu içinde ise siyasi partilerin grupları da Meclisin kuruluşu içindedir. Bu anlamda Meclis çalışmaları için tat-

bik edilen Anayasa kaideleri bir hukukî neticeye varmak baakımından bunlar hakkında da kullanılır. Yani bunların belli başlı ciddî belirtisi şudur ki, kürsü masuniyeti denilen mutlak sorumsuzluk grupların ister açık ister gizli olsun bütün toplantılarında grup üyelerinin söz, fiil ve oyları için muteberdir. Şimdi bunun dışında siyasi parti gruplarının umumiyetle gözden kaçırılan bir başka vasfı vardır ki, o vasıf da bugün mer’i mevzuatımızda kabul edilmiştir. O da şudur: Siyasi parti grupları Meclis unsuru olduğu kadar siyasi partinin de bir organıdır. Organ ne demektir? Hukukta organ demek bir hükmi şahsiyetin iradesini beyan eden bir kurul demektir. Siyasi parti grubu dediğimiz teşekkül, hangi hükmi şahsiyetin iradesini beyan eder? Siyasi parti hükmi şahsiyetinin iradesini beyan eder. Hangi sahada beyan eder? Her sahada, teşriî faaliyetler sahasında beyan eder. Şu halde siyasi parti grubu, siyasi parti hükmi şahsiyetinin teşriî faaliyetler sahasında iradesini beyana yarayan bir parti organıdır, aynı zamanda.. Bu parti organı, Meclis içinde çalışan bir organ olduğu için Meclisin kuruluşuna dâhil diğer bütün organlarda, Başkanlık Divanı, komisyon ve Genel Kurulda olduğu gibi, kürsü masuniyetinden aynen istifade eder. Fakat bu husus, onun parti organı olmak vasfını geri almaz, onu parti organı olmaktan çıkarmaz. Nitekim bu böyle olduğu içindir ki, halen dahi Cemiyetler Kanununa istinaden yapılan parti tüzüklerinde bütün partilerimizin tüzüklerinde siyasi parti gruplarını tanzim eden hükümler mevcuttur.

Şuraya geliyorum. Eğer Sarıbrahimoğlu’nun, Anayasanın 85 nci maddesini tamamıyla yanlış bir şekilde tefsir ederek varmak istediği netice doğru olsa idi, Cemiyetler Kanununa dayanılarak yapılan parti tüzüklerinin o kanuna istinaden siyasi parti gruplarını tanzim edici hiçbir hükmü bulunmaması iktiza ederdi. Bu görüş tamamıyla yanlıştır. Sayın Sarıbrahimoğlu’nun fikri doğru olsa idi siyasi parti gruplarının sadece Meclislerin içtüzükleri ile tanzimi gerekirdi. Meclislerin içtüzükleri arkadaşlarım, siyasi partinin bir organı olarak siyasi parti gruplarının iç bünyesini asla tanzim edemez. Meclis içtüzükleri siyasi

parti gruplarının Meclisin kuruluşuna dâhil birer unsur olarak Meclisin kuruluşuna dâhil diğer unsurlarla münasebetlerini tanzim eder. Yani siyasi parti gruplarına Genel Kurulda hangi haklar tanınmıştır? Siyasi parti gruplarına komisyonlarda hangi haklar tanınmıştır? Başkanlık divanlarında hangi haklar tanınmıştır? Bunları tanzim eder. Yoksa Meclis içtüzüklerine hükümler koyarak siyasi parti gruplarının yönetim kurulları şöyle olacaktır, disiplin kurulları şöyle olacaktır, grup başkanı falanca olur veya filanca olmaz diye hükümler sevki mümkün değildir. Anayasanın 85 nci maddesinden de Sayın Sani İbrahim oğlu'nun çıkardığı mânayı istihracetmek için bu maddeyi çok zorlamak ve kendi arzu ettiği şekilde yazıldığını farzetmek lâzımdır. «İçtüzük hükümleri» ikinci fıkrasında, «İçtüzük hükümleri, siyasi parti gruplarının, Meclislerin bütün faaliyetlerine kuvvetleri oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir. Siyasi parti grupları, en az on üyeden meydana gelir.» diyor.

Anayasa, siyasi parti gruplarına müteallik bundan başka bâzı, hükümler de sevk etmiştir. Meselâ siyasi parti gruplarına Anayasa Mahkemesine müracaat hakkını tanıyan bâzı hususlar, bu arada Meclis soruşturmasına ait hususların siyasi parti gruplarında görüşme yapılamıyacağına müteallik ve Meclislerin Başkan ve Başkanvekillerinin, siyasi parti gruplarının faaliyetlerine katılamıyacağına müteallik hükümler vardır. Fakat Anayasanın hiçbir yerinde, tekrar ediyorum Anayasanın hiçbir yerinde «siyasi parti gruplarının faaliyetleri ve kuruluşları ancak içtüzüklerle tanzim edilebilir, kanunla tanzim edilemez» diye bir hüküm mevcut değildir. Siyasi parti grubunun nasıl kurulacağını göstermiştir Anayasada. Bu siyasi parti grubuna, Meclislerin bütün faaliyetlerine kuvvetleri oranında katılacaklarına dair içtüzük ve kanunlara hitabeden âmir bir hüküm Anayasamız sevk etmiştir. Anayasa bu âmir hüküm sevk ederken hiçbir yerinde Anayasada sadece içtüzüklerde siyasi parti grupları tanzim edilir, demiyor, demesine de imkân yoktur. Çünkü siyasi partinin bir organıdır aynı zamanda grup. Biz siyasi parti grubu Meclisin kuruluşuna dâhildir dediğimiz zaman bundan çıkan mânâ şudur: Siyasi parti grubu kürsü

masuniyetinden istifade eder, bir. Siyasi parti grupları Meclislerin, Meclis kuruluşunun diğer unsurları olan Başkanlık Divanı ve komisyonları ve genel kurulu ile münasebetleri tanzim edici hükümleri içtüzüklerle sevk edilir. Bunun hukukî neticesi bundan ibarettir. Söylediğimiz sözlerin kapsadığı hukukî neticelerin dışına çıkmamak lâzımdır. Siyasi parti gruplarını sadece içtüzüklerle tanzim edilecektir, unsurunu gördüğümüz takdirde ister istemez kanun hükmüne dayanılarak kurulan ve hükmi şahsiyet iktisabeden siyasi partinin Meclis içi faaliyetlerinde iradesini beyan eden organının vasfını ondan almış oluruz. Binaenaleyh, evveleminde siyasi parti grubu demek, siyasi parti denilen tüzel kişiliğin Meclis faaliyetleri sahasında iradesini dermeyana yetkili organı demektir. Bu organ Meclis içi faaliyetlerine katıldığı için bir hususiyet taşır ve bu hususiyeti bakımından Meclis kuruluşuna dâhil addedilir ve bu kuruluşu dâhil addedilmenin getirdiği özelliklerden, ezeümle kürsü masuniyetinin tatbikatından istifade eder. Yoksa bu vazifeye siyasi parti grupları her şeyden evvel partilerin organlarıdır ve bu bakımdan kanuni tanzime müsaittir. Kanunla tanzim edilsin veya edilmesin, buna lüzum var mıdır, yok mudur? O ayrı mesele, kanunla tanzim edilebileceği hususu ayrıdır. Kanunla tanzimine lüzumlu hususların, ihtiyacın mevcud olup olmaması başka meseledir. Ama her halde muhatabolan bir şey varsa partilerin gruplarının iç bünyelerine, içtüzüklerle müdahale etmeye imkân yoktur. Anayasa bakımından imkân yoktur. Çünkü Anayasa, partiler ancak kanunla tanzim edilir, diyor. Eğer parti grubu parti hükmi şahsiyetinin bir organı ise, grupların iç bünyelerinin içtüzüklerle tanzimine imkân yoktur. İçtüzüğün yapabileceği tek şey, grupların Meclisin kuruluşunun diğer unsurları olan Başkanlık Divanları, Komisyonlar ve Genel Kurulla olan münasebetlerini tanzim etmekten ibarettir. Şimdi arkadaşlar, bir yanlış tefsiri bertaraf etmek için bunları söyledim. Şimdi ikinci bir fikir ileri sürüldü ve dendi ki; bu bölümde ileri sürülen hükümler, zannederim Kâzım Arar arkadaşımız söylediler, partileri cendere içine almaya mâtuftur. Şimdi bu partileri cendere içine almaya mâtuf olan hü-

kümlerin ne ne olduğunu kısaca teker teker görüşelim.

26 nci madde partilerarası protokolde ay- nen kabul edilmiştir. Anayasada yer alan bâzı hususları tekrar ettikten sonra kanunun bütünlüğü bakımından -çünkü bu kanunu ele alanlar mümkün mertebe partilerine ait tüzük-lerini, tanzim edilmiş şeyleri bir arada gör- sünler diye istenmiş - bazen bu maksatla haşiv yapıldığı da varittir. 44 sayılı Anayasa Mah- kemesinin Kuruluşu ve yargılama usulleri Ka- nununda da böyle haşivler yaptık. Haşiv ol- duğunu bile bile yaptık. Tâki eline alan kimse partilere mütaallik her şeyi bir arada görsün, sistematik bir şekilde görsün, ayrıca muhte- lif Anayasa maddeleri içinde bir arama - tarama yapmaya lüzüm kalmasın, kolaylık olsun diye yaptık. Başka bir düşünce için değil. Şimdi ikinci fıkranın bir hükmü vardır. Yine partilerarası protokolü müzakere eden arka- daşlarımızın kanaatine büyük hayati önemi haiz değil; ama bir zarurete müstenittir. Ne diyor; «Bir siyasi partinin grup kurduğu, o partinin genel başkanlığı tarafından ilgili Ya- sama Meclisinin Başkanlığına yazı ile bildirilir. Bu yazıya parti grubunun ıyönetmeliğinin ek- lenmesi gerekmektedir.» Yani ne diyor burada? Burada şunu söylüyor: Bir grup kurabilmek için şu kadar üyelik sayıya ihtiyaç vardır. Grubun kurulması bir haktır. Grup otomatik- man kurulmaz. Partiye bir hak verilmiştir. İsterse kurar, istemezse kurmaz. Kurabilmesi için ona bir organ vasfını vermesi lâzımdır. Bir organ olabilmesi için nasıl çalışacağını belirten birtakım esasların evveleminde tesbit edilmiş olması zaruridir. Yeni İctüzükte de bunu ka- bul ettik. Bu ıyönetmeliklerin genel başkan- lıklar tarafından ve ayrıca bir muhtırada yayımlanmak üzere Yasama Meclisleri Başkanlık- larına bildirilmesi esasını orada da kabul et- tik. Demek ki grubun teşekkülü bakımından şart olarak koşulmuş, şart olarak koşulmuş; çünkü hukuk bunu gerektiriyor. Bir organ olunca o organın birtakım kaideleri vardır. Aksi halde organ yoktur arkadaşlar. Yine 27 nci madde grup ıyönetmeliği mefhumunu tan- zim ediyor. Neden tanzim ediyor? Grup ıyö- netmeliği bir parti organı olan siyasi partinin grubunun çalışma şeklini gösteriyor. Şimdi ıy-

yönetmelik grubu ilk kuruluşunda partinin merkez organı tarafından yapılır. Çünkü baş- ka yapacak kimse yok. Henüz organ teşek- kül etmedi. Henüz o organ teşekkül etmedi- ğinden o parti hükmü şahsiyeti adna irade be- yanına sahibolan merkez karar organına bu vazife verilmiştir. Ondandır sonra, gruba tam bir muhtariyet tanımış, kurulduktan sonra o yö- netmeliği bir tarafa atar, istediği gibi kendi yönetmeliğini tesbit eder. Burada bir durum ortaya çıkıyor. Bu durum, şu veya bu partide ortaya çıkmamış olabilir. Ama bâzı hallerde çıkmıştır. Bunun misalleri verilmiştir. O da şudur: Prensip nedir burada kabul edilen? Grup ıyönetmeliklerinin esas itibariyle grup- ların kendileri tarafından yapılmasıdır. İlk kurulurken yapılması hali ancak istisnadır. Çünkü bugün için böyle bir şey mevzu bahis değildir, hiçbir parti grubu bakımından. Bu Mecliste yeni bir parti kuracak, o parti grup kurduğunu bildirirken merkez karar organı grubunun ıyönetmeliğini, parti tüzüğüne uy- gun olarak yapacak ve bildirecek. Ama, on- dan sonra bu grup istediği gibi onu tasarruf edebilecek. Merkez karar organına hiçbir şey sormaksızın tasarruf edebilecek. Şimdi arka- daşlarım, burada şu mesele ortaya çıkıyor, is- ter istemez. Bir parti organına grup denilen, Meclis faaliyetlerinde parti iradesini izhara yetkili grup denilen organa kendi ıyönetmeli- ğini yapma yetkisini veriyor. Ya bu ıyönet- melik partinin tüzüğüne aykırı hükümler ihti- va ediyorsa durum ne olacaktır? Bir hukuk kaideleri ihtilâfının ortaya çıktığını lütfen ka- bul buyuralım. Bu hukuk kaideleri ihtilâfı ne- dir? Bu hukuk kaideleri ihtilâfı partinin tüzü- ğü ve programı ile parti grubunun ıyönetme- liği arasında çıkabilir. Parti gruplarının ıyö- netmeliklerinde parti grupları ile ilgili her şeyin olması gerekir. Bu esas burada kabul edilmiştir. Ama bu esasın kabulü demek, parti gruplarının grup ıyönetmeliklerini yapar- ken, parti tüzüklerine aykırı hükümler sevk etmesine imkân verilmesini kabul etmek mâna- sına asla gelemez. Aksi halde parti grubu parti organı vasfından çıkarılır, parti denilen şeyi inkâr ederiz arkadaşlar. Onun için ceffel- kalem diyeceğim özür dileyerek, bütün bu hü- kümler lüzumsuzdur, falandır, feşmekândır demeden önce bir parça daha ciddi tahliller

yapmaya ve bu tahlilleri, aylardır insafsız hücumlara rağmen, bir arada yapmaya muvaffak olan bu partilerin müştereken bir araya gelmiş iderecilerine bir parça da itimadetmek lâzımdır. Görüyorsunuz ki, söylenen lâkırdılar tamamen mesnetten mahrum lâkırdılar değildir.

NIHAT DİLER (Erzurum) — Sizler de şüphelisiniz...

GEÇİCİ KOMİSYON SÖZCÜSÜ COŞKUN KIRCA (Devamla) — Hiç ben kendi söylediğim sözden şüpheli olmadım Sayın Diler, onu herkes bilir. Söylediğim lâkırdılar tasvibedilmeyebilir; ama üstelik mânası da vardır.

Şimdi bu hukuk kaideleri ihtilâfı çıkarsa ortaya, yani parti merkez karar organı veya merkez kongresi derse ki, benim kendi grupum - Sayın Ahmet Bigin'i bir başka vesile ile çok memnun etmiş olan bir sözü tekrar burada kullanacağım - benim birinci grupum partime karşı hali isyanda. Böyle bir şeyi tasavvura imkân yoktur arkadaşlar. Olamaz böyle bir şey bir parti içerisinde, mümkün değildir. Ve bu hali isyan nasıl tezahür etmiş? Grup idareetmesini yapmış grup öyle hükümler sevk etmiş ki, parti tüzüğüne ve programına aykırı. Kim düzeltecek bunu? İşte burada bir hüküm sevk edilmiş, demiş ki, bunu düzeltmek yetkisi genel kongreye aittir. Ama, grup denilen teşekkül de bir ağırlık taşıdığı için genel kongrenin birinci toplantı nısap yok, ikinci toplantı oldu, 40 kişi ile grupu sevk ettiği hükümleri parti tüzüğüne aykırı buldu diyememesi için de bir ağırlık konmuş. Denmiş ki; delege tamsayısının salt çoğunluğu ile bu yapılır. Bu bulunmaz böylesine mühim bir ahvalde yani partinin Meclis dışı organları ile, Meclis içi organları arasında böylesine vahim bir ihtilâf çıktığında bir partinin genel kongresinin delegelerinin buna alâkasız kalacaklarını düşünmek mümkün değildir. Eğer alâkasız kahlırlarsa muhterem arkadaşlarımın bilmesi lâzımdır ki, parti zaten ölüdür. Böyle bir meselede alâkasız kalıyorsa, o partinin genel kongresinin delegeleri. Nasıl halledeceğiz bu hukuk kaideleri ihtilâfını? İşte bunu burada tanzim etmişiz. Bu hâdiseler Türkiye'de olmuştur, muhtelif partilerin arasında olmuştur. Bunun hal yolunu derpiş etmek partilere tahakküm etmek midir? Yoksa çıkar yolu göstermek midir? İnsafla mütalâa ediniz.

28 nci madde; ilk bakışta 28 nci madde muhterem arkadaşlarım çok lüzumsuz bir madde, tamamiyle haşiv gibi geliyor. Tamamiyle haşiv değildir. Sebebi şu: Çünkü Yasama Meclislerinin içinde çalışma zaruretleri ile, Yasama Meclisinin içinde partinin iradesini ifade edici organ olma vasfı arasında bir bağdaştırma kurmak lâzım. Ve bu bağdaştırma bugün fiilen kurulmuştur. İlk başta Meclis kurulduğunda aşağı - yukarı Türkiye Büyük Millet Meclisi 3 tane teşriî heyetten yani Millet Meclisi, Cumhuriyet Senatosu ve birleşik toplantı denilen ve ayrı görev ve yetkileri olan üç tane teşriî heyetten müteşekkil olduğu için C. H. P. gibi eski bir parti dahi bu üçlü sistemin içinde bir bocalama geçirdi. Neden geçirdi? Bir tarafta Cumhuriyet Senatosu grubu var, bir tarafta Millet Meclisi grubu var ve bir birleşik toplantı var. Öyle kanaatlerin zikredildiğini gördük ki, burada birleşik toplantıda partiler grup kuramaz dendi. Cumhurbaşkanı seçilecek ve öylesine siyasi bir konuda karar verilecek grup kuramayacak, binaenaleyh grup namzedi olmayacak ve grup disiplini işlemeyecek. Düşününüz böyle telâkkiler de geldi. Şimdi insafla mütalâa ediniz sevgili arkadaşlarım, biz kendimiz 4 - 5 seneye varmış bir Meclisiz; yoğrula, yoğrula, birbirimizle kavga ede, ede ve maalesef itibarımızı da kırıcı telâkki edilen bazı hâdiselerin içinden geçe, geçe pek çok tecrübe geçirdik. Pek çok meseleleri gruplarımız içinde ve şu Mecliste halletmeyişimizde muvaffak olduk. Ama, yarın buraya bir yeni Meclis gelecek. Bu Meclisin belki yarısı yepyeni arkadaşlardan müteşekkil olacaktır. Edindiğimiz tecrübelerden onları da istifade ettirmek hem hakkımız hem de vazifemiz değil midir? Ne var, Sayın Kâzım Arar söylesinler bana, sual mahiyetinde değil, üslûp itibariyle de söylüyorum bunu, bir siyasi partinin bir Yasama Meclisindeki grupunun genel kurulu o Meclisteki üyelerinden kuruludur demek partinin gruplarını cendere içine alıcı ne mahiyet görüyorlar? Bunu anhyamıyorum. Şimdi mühim olan şu: Arkadakini söylemek için bu birinci fıkra söylenmiş. Bir siyasi partinin mensubu olan T. B. M. M. üyeleri, T. B. M. M. grubu genel kurulunu teşkil ederler. Bu Türkiye Büyük Millet Meclisi grubu genel kuruluyla 26 nci maddenin birinci fıkrasında bahis ko-

nusu olan birleşik toplantı birbirinden farklı şeylerdir, arkadaşlar. Ve bugün bütün siyasi partilerimiz bu sistemi ister istemez zaruretten sonunda aynı şekilde, aynı usullerle, aynı kaidelerle kabul ettiler. Neden? Partinin tek bir hükmi şahsiyet oluşu ve muhtelif parti organlarının ayrı ayrı sahalarda irade beyanına yetkili oldukları halde dahi, partinin aslında tek bir hükmi şahsiyete irca edilmek gereken bu değişik irade beyanlarının daha doğrusu değişik organlar tarafından ortaya atılan irade beyanlarının arasında parti denilen mefhumun gerektirdiği vahdetin kurulması icabı bu böyle olur. Bir parti farz ediniz ki, sevgili arkadaşlarım, Millet Meclisi grubu aynı konu hakkında bir türkü söyler, Cumhuriyet Senatosu grubu aynı konu hakkında bir başka şarkı söyler. Bu parti mefhumu ile kabili telif olan bir şey değildir. Bunu kanunla tanzim etmekte fayda vardır. Zarar yok. Fayda şurada var, kanunla tanzim edip muhtelif teşriî heyetler içerisinde çalışan, grupların iradelerini içine sokmak toplantıda grup değî, ayrı bir grup, ayrı bir organdır yani asıl vazifesi bir kanun burada görüşülecek, orada görüşülecek ama Millet Meclisi grubu adına yapılacak beyanda, Cumhuriyet Senatosu grubu adına yapılacak beyan birbirini nakzetmesin. Bunu gerçekleştirmek için, bu organı kuracağız demek sadece fayda getirir. Partiler bakımından fayda getirir, en aşağısından partilerin içerisine sulhü ve sükûnu getirir. Bunun âmme nizamı bakımından da faydası vardır. Bir partinin bugün Parlâmentonun itibarı üzerine hepimiz titiriyoruz. Şunu düşünüyor muyuz? Sade bir vatandaş, basit vatandaş, aynı partinin Millet Meclisi grubu aynı meselede bir başka lâkırdı, diğer bir Senato grubu da aynı meselede bir başka şey söylerse, bu partiler rejimine binaenaleyh, aslında partiler denilen şey Parlâmenterizmin esası olduğuna göre Parlâmento rejimine karşı itimadı kırıyor. Binaenaleyh, bir koordinasyon organı kurmakta zaruret vardır. Başka memleketlerde var mı? Muhterem arkadaşlarım, İngiltere'de Anayasa dahi yok. Keşke bir gün biz de o hale, İngiltere'nin durumuna biz de gelsek de ben teklif ederim Anayasayı kaldırım diye. 1 000 yaşına mı gelirim, ne yaşına gelirim onu bilmem ama, Anayasayı kaldıralım diye ben teklif ederim. Keşke bir

gün gelse de İngiltere'nin o durumuna erişebilsek. Ama erişememişiz ve emekliye, emekliye bu olgunluğa erişmeye uğramıyoruz. Uğraşırken de birtakım şartları tanzim etmek mecburiyetini duyuyoruz.

NIHAT DİLER (Erzurum) — Hayatiyet verecek mi?

GEÇİCİ KİMİSYON ÇÖZCÜSÜ COŞKUN KIRCA (Devama) — Bunda hayatiyet verecek vermeyecek bir tarafı yoktur. Bu bütün partilerin kabul ettiği bir esas ve faydalı olarak vardıkları bir neticedir. Ama, bizde esasları yazılı kaidenin müeyyidesine raptetmekte fayda vardır, sevgili arkadaşlarım. Çünkü bu ananeler yerleşmiş değildir. Zaten İngiltere dahi bu ananeleri, yerleştirmek için kaç tane isyanın, kaç tane kanlı ihtilâlin içinden geçmek mecburiyetinde kalmıştır. Biz bu esasları faydalı bulduğumuz anda şuraya koyuyorsak bunda hiçbir cendecilik yoksa partilerin bütün iki Mecliste de çalışan üyelerini içine alan ve birleşik toplantının görev ve yetkileri dışında birtakım koordinasyon yetkileri olan bir müşterek grup vardır diyorsak, bunda ne zarar var? Gelelim partilerarası önergeyle 29 ve 30 neu maddeler bir araya getirilmiş. Şimdi nerede cendere, var mı bakalım? Görelim. Grupların yönetim organlarının kuruluşu, görev ve yetkileri parti tüzüğüne uygun olarak grup idaremelğinde belirtilir. Diyor mu ki, senin grup yönetim kurulun şöyle olacak, diyor mu ki, senin grupun şöyle olacak? Hayır. Bir tek hâtırlatma yapılıyor. Deniyor ki, «ey parti, grupunu kurduğun zaman idaremelğinde o yönetim organının kuruluşunu görev ve yetkisini, parti tüzüğüne uygun olarak belirt. Bunda cendere mahiyeti nerede?

İkinci bir husus yine zaruri bir husus. Grupların disiplin organlarının hangi hallerde merkez disiplin organları ile bir arada çalışacakları parti tüzüğünde belirtilir. Bakınız arkadaşlar, demin Sayın Kemal Saniibrahimoğlu arkadaşımızın ortaya attığı ve Anayasanın 85 nci maddesinin tamamıyla yanlış bir tefsirine dayanan hususlar, ne kadar varit değil. Bugün dahi varit değil. Hepiniz bilirsiniz ki; muayyen hususlarda disiplin organları, Parlâmento üyeleri bahis konusu olunca merkez disiplin organı grup disiplini organı bir arada ça-

lışır. Bâzi hallerde bu neden böyledir? Parlâmento üyesinin hususiyeti dolayısıyla böyledir. Meselâ, bizim partimizde C. H. P. de bir Parlâmento üyesi, Parlâmento dışında bir parti disiplin suçu işlerse, o kimse hakkında disiplin cezasını tatbik etmek Yüksek Haysiyet Divanının yetkisi değildir, Müsterek Haysiyet Divanının yetkisidir.

Şimdi, eğer grupların işleri, gruplara taallük eden hususların Meclis içtüzükeri ile tanzim edileceğini biran için kabul edelim. Meclis İçtüzüğü ile Meclis çalışmasıyla zerrece ilgisi olmayan bu konuya nasıl oluyor da muhassıran Meclis İçtüzüğü ile tanzim edilebileceğini kabul ettiğiniz grup haysiyet divanını ancak kanunen, mesnede istinaden tüzükte yer alabilecek bir yüksek haysiyet divanı ile bir arada çalıştırabiliyorsunuz? Bunun cevabı kanunda yer almadıkça, buna hattâ hukukî imkân bulunamaz. Ne zaman? Sayın Sarıbrahimoğlu teorisi kabul edilirse. Ama, bugünkü mevzuatımız dahi bu teoriyi kabul etmiş değildir, çok şükür. Şimdi ayrıca bir mecburiyet de koymuyor. Grupların disiplin organlarının hangi hallerde merkez disiplin organları ile bir arada çalışacakları parti tüzüğünde belirtilir deyince, muhakkak böyle hallerin mevcudolması da şart değildir. Şimdi, o 22 nci madde grup başkanıyla ilgili. Bu husus, partilerarası müzakerede bütün parti temsilcilerinin yekavaz olarak arzu ettikleri bir husustur. Çünkü hâlâ halledilememiş bir husustur, bu konu. O da nedir? Muhterem arkadaşlarım, bir partinin bir genel başkanı varsa parti tüzüğü gereğince o genel başkan o partiyi her alanda, istisnasız her alanda temsil etmek yetkisine sahiptir. Eğer, o partinin genel başkanı parlâmento üyesiyse, elbette ki, tüzükten aldığı bu temsil yetkisini ki, o tüzük de kanuna dayanır, o temsil yetkisini parlâmento çalışmaları içinde de kullanacaktır, kullanılmalıdır. Buna rağmen, parti genel başkanının yanı sıra grup başkanları seçmek usulü kabul edilmiştir.

Meselâ, halen partilerimizden sadece Adalet Partisinde bir usul vardır. Fakat, bizzat Adalet Partisinin sayın idarecileri, oradaki temsilcileri en fazla bu nokta üzerinde ısrar etmişlerdir ki; bu hukuk mantığına aykırıdır. Bir partinin genel başkanı var, kanundan alınan yetki ile yapılmış, Tüzüğe göre her partide partinin Genel Baş-

kanı her alanda o partiyi temsil ediyor, temsil etmek imkânına sahibolduğu anda Parlâmento çalışmalarında o partiyi, yani Parlâmento üyesi ise bu temsil yetkisine sahibolmalıdır. Bunun hukukî neticesi nedir? Eğer, partinin genel başkanı Parlâmento üyesi ise; aynı zamanda mensubolduğu Meclisteki grupun ve müsterek grupun başkanıdır.

Bunu müeyyideye raptetmek parti içi koordinasyon bakımından zaruri görülmüştür. Partiler arasındaki müzakereler sırasında, şimdi ikinci bir imkân daha vardır, ihtimal daha vardır. Partinin genel başkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi olmayabilir. O takdirde, durum nedir? Bunda hiçbir cendere yoktur Sayın Kâzım Arar. Bunu tamamen grup idarecilerine bırakmıştır getirilen önerge, tamamiyle grup idarecilerine... Bu aslında muvakkat bir durumdur. Yine, Adalet Partisinde mevcudolan muvakkat durum olduğu gibi tasavvuru mümkün değildir ki, bir partinin genel başkanı esas itibarıyla partinin üyesi olmasın. Bu da istisnai bir durumdur. Olduğu zaman bu en kısa zamanda bu istisnai durum elbette ki, giderilecektir. Bu istisnai durum nasıl tanzim edilmelidir, o takdirde? Grup Başkanlığı meselesi? Bunu da tamamiyle grup idarecilerine bırakmış, hiçbir müdahalede bulunmamış, yaptığı tek bir müdahale vardır. O da parti vahdetini korumak bakımından. O da şudur :

Partinin genel başkanı Parlâmento üyesiyse mensubolduğu Meclisteki grupunun otomatikman başkanıdır. Ve müsterek grupun da başkanıdır. Bu da parti içi vahdetini korumak bakımından partinin iç ve dış organları arası yani Meclis içi ve Meclis dışı organları arasındaki koordinasyonu korumak bakımından zaruri görülmüştür. Bunu da İçtüzükle tanzim edemezsiniz, arkadaşlarım. İçtüzükle ilgili hiçbir tarafı yok bu hususun. Çünkü, bir partinin genel başkanının nasıl seçileceğini müsaade buyursun da Sayın Sarıbrahimoğlu arkadaşımız, Meclis İçtüzükleri ile tesbit etmiyelim. Ve partinin genel başkanı kanuni mesnedi olan birtakım tüzüklerle kanunlara dayanarak aslında seçiliyorsa, partinin genel başkanı kanuni mesnedi olan tüzüklere göre seçilecekse, o parti genel başkanına Parlâmento üyesi olduğu zaman grup içinde hangi vasfın verilmesi icabettiği hususu Meclis İçtüzükleri

ile halledilecek meselelerden değildir. Bu ancak kanun ile halledilebilecek konulardandır. Bu partinin iç bünyelerini ilgilendiren bir konudur. Meclisin çalışmasını ve grupların Meclis kuruluşlarını ilgilendiren bir konu değildir.

Yine cendere meselesine dönelim; 32 nci maddede ne diyor?

«Parti tüzüğü veya grup idare yönetmeliği, grup denetçilikleri gibi organlar ve merciler kurulmasında öngörülebilir.»

Bu niçin konulmuş? Kanunlarda bazı hükümler vardır ki, hatırlatma mahiyetindedir. Bir parti tüzüğü yayılırken, bir grup idare yönetmeliği yapılırken, istenmiştir ki, bu kanunu hazırlayanlar tarafından mümkün merteye bu tüzükler ve idare yönetmelikler tamam olsun. Müdahale yok burada. İstersen bu organı kurarsın, istemezsen kurmazsın. Ama kurduğun zaman da istediğin gibi kurarsın. Ama bu hükmün şu faydası vardır. Bir parti grubu idare yönetmeliğini yaparken, ya demek ki, olabilmemiş, bu da mümkünmüş diye hatırlasın ve icabederse bir boşluk bırakmasın. Bundan ne zarar vardır? Bunda cendere mahiyeti nerede? Grup genel kurullarında yapılacak seçimler gizli oyla olur demıştır. Bunu da tekrar arz edeyim. Grup genel kurullarındaki yapılacak seçimler bir parti organı içindeki durumu halleder. O parti organının, grubun Meclisle olan münasebetleriyle ilgili olan bir husus değildir. Bu neden buraya konmuştur? Bu da bütün protokolde aynen kabul edilmiştir, bütün parti temsilcilerinin üzerinde mutabık kaldıkları bir husus olmuştur.

Çünkü, sık sık bütün gruplarda bir dâvadır, bu, şu veya bu şekilde yapılan seçimlerle türlü, türlü ihtilâfların çıktığı ve bu yüzden grup içi münasebetlerin grup tesanüdünün bozulduğu görülmüştür. Bu sebepten dolaydır ki, partiler grupları içinde tesanüt sağlayıcı yola gidilmesi bakımından bunu bütün parti temsilcileri uygun görmüşler.

Gelelim şimdi Sayın Ruhi Soyer'in temas ettiği hususa. Ne diyor? «Parti tüzüğünde veya grup idare yönetmeliğinde Bakanlar Kuruluna yahut bir Bakanlar Kurulu üyesine, Millet Meclisinde veya grupta, güven veya güvensizlik oyu verilmesi konusunda karar alma yetkisi Millet Meclisi grubu genel kurulundan gayri bir parti organı veya merciine bırakan hüküm bulunamaz. Hü-

kümete katılacak Bakanlar Kurulu üyelerinin parti gruplarında ve diğer parti organlarında seçim yoluyla tesbiti mümkün değildir.»

Şimdi arkadaşlar, Sayın Soyer haklıdır bir bakıma. Parlâmenterizmin esası bu. Biz nasıl parlâmenterizme geçmişiz? Bunu hatırlamak lâzımdır. 1921 Anayasasına göre Başbakan ve Bakanları teker teker Meclis seçerdi. Bu sistemin mahzurları görülmüş ve Parlâmenter sisteme geçilmiştir. Nedir Parlâmenter sistemin esası? Başbakanın Cumhurbaşkanı tarafından seçilmesi ve Bakanları da Başbakanın seçmesidir. Meclisler bakanları seçemez, ama isterlerse bunları düşürürler. Ama, bakanları seçemezler. Parlâmenterizmin esası bu. Şimdi, pek tabiidir ki; bu esaslardan doğması icabeden bir netice de Parlâmenterizmin şu esasını grupların organlarını işletmek yolu ile ihlâl etmemektir. Çünkü, hukuk kaideleri bir maksada binaen sevk edilmektedir. Maksadı tamamen mürtefi kılacak olan diğer tatbikatın da elbette ki, caiz olmaması lâzımdır. Yani grubun içinde kararlaştıralım. Ne yapalım? Ulaştırma Bakanını seçelim. O zaman Başbakanın, bakanları seçmek yetkisi yoktur. Başbakan grubuna gelir. Yahut her hangi bir grupta değilse Başbakan, o gruptan bir üye faraza Ulaştırma Bakanı olarak Hükûmete geliyorsa, o üye elbette ki, grupundan izin almak mecburiyetindedir. Yahut grubunun yetkili organlarından bu izin verilmezse, zaten o vazifeyi kabul ederse, partisi kendisi hakkında gereken disiplin ahkâmına uygular. Kabul etmezse zaten mesele yoktur. Fakat, mühim olan şey şudur ki, gruplarda, parti organlarında, grupların yönetim kurullarında, genel kurullarında bakan seçmek tamamen parlâmenterizmin temelinde yatan kaidelere münafi bir tatbikattir. Bu tatbikat olmuş mudur arkadaşlar? Bu tatbikat bu dönemde olmuştur. 1 nci Koalisyon zamanında olmuştur. Hattâ bir dereceye kadar ikinci Koalisyon zamanında olmuştur. Çok şükür Adalet Partisinin son Genel Kongresinde geçen, yeni tüzükte yer alan fevkalâde bir hüküm sayesinde ve bellibaşlı olan bu hüküm sayesinde bu tatbikat durdurulmuştur. 4 ncü Koalisyonda artık bu tatbikatın uygulanmadığını görmekteyiz. 3 ncü Koalisyon zaten Cumhuriyet Halk Partisiyle bazı bağımsızlardan kuruluydu. Cumhuriyet Halk Partisine bu tatbikat zaten hiçbir zaman yer almamıştı. Şimdi nedir bunu, pekâlâ diyeceksiniz ki, mesele halledil-

miş, koymıyalım. Hayır arkadaşlar, ananelerimiz biraz evvel arz ettiğim gibi, kâfi derecede yerleşmemiş, yanlış ananelere kolaylıkla gidiyoruz. Doğrusunu bulabilmek için 3,5 - 4 sene sarf ediyoruz. Yarın bu Meclis yepyeni insanlardan kurulduğu vakit yeni bir Hükümetin kurulması mevzuubahs olduğunda bizim sözümüz yok yok mu, bizim lâfımız yok mu? Hadi bakalım gelin burada seçin, millî irade bakanların seçilmesinde tezahür etsin diye pek çok lâflarla karşılaşmak mümkün olabilir, sevgili arkadaşlarım. Bunu arzu eder miyiz? Etmeyiz. Arzu etmiyecek isek, Parlömanterizmin Anayasamızda yer alan hükümlerini, tabii bir neticesi olan şu hükümleri buraya koymakta sadece fayda vardır. Buraya koyarsak bütün partilerde Parlâmentoda herkes hâkim. Bu bir cendere içine almak değil, Bu Parlömanterizm denilen kaidenin tam neticesidir. Zaten böyle olmak lâzım. Ama olmuyor da onun için konuyor.

35 nci maddeye partilerarası protokolde lüzum görülmemiş. Çünkü müşahede edilmiştir ki, burada mahzur olarak mütalâa edilen ve bâzi siyasi parti olmadıkları halde bilhassa Senatoda kendilerine grup kurma hakkı tanınmış olan bâzi üyeler var. Bu üyelere siyasi parti gruplarına tanınan hakların tanınmasına mütaallik temayül Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü ile ortadan kaldırılmış olduğu için, artık bunu burada tanzime lüzum görülmediğinden dolayı 35 nci madde çıkarılmıştır. Partilerarası protokolde bunun çıkarılması kabul edilmiştir.

Nihayet son bir husus var. O da şu : «Grup kurma hakkına sahibolmayan siyasi partilerin o Mecliste parti disiplinini nasıl sağlayacakları partinin merkez organınca düzenlenir.»

Bu buraya neden kondu? Bu ne bendenizin karihasından çıktı partilerarası müzakerede ve ne de Adalet Partisini temsil eden Sayın Talât Asal ile Sayın Sadettin Bilgiç'in karihasından çıktı. Çünkü, iki büyük partinin de meselesi değildi bu. Bu, doğrudan doğruya küçük partilerdeki temsileci arkadaşlarımız arzu ettiler. Mütalâayı gayet yerinde gördük. Bu gruplarla ilgili bir husus değildir. Bu ne ile ilgili arkadaşlarım? Bu grup kuramayan bir partinin üyesinin o partinin disiplinini nasıl edileceğine mütaallik. Bu hususta halen mevzuatımızda hiçbir hükmün mevcudolmayışından bir çok partilileri

grup kuramadıkları zaman kendilerini partilerinde sanki müstakilmiş gibi harekete sevk ediyor. Bu derdi küçük partiler çekmişler. Çestikleri için de bu hükmün buraya ilâvesini istemişler. Hakları var. Ne diyoruz? Grup kurmamış partiler var, grup kurmamış partiler, üç tane üyesi var Senatoda sayın Millet Partisinin. Ne olacak Senato çalışmalarında, disiplin nasıl sağlanacak? Deniyor ki, bu disiplinin sağlanmasına dair usulleri tesbit eder. İsteddiği gibi tesbit eder. Hiç bir mecburiyet Yok. Söyle de tesbit eder, böyle de tesbit eder. Ayrıca partilerarası protokolde, bakınız daha evvel Komisyon metninde mevcudolmayan bir hususun ilâvesi de ittifakla kabul edildi. Neden, yine siyasi parti denilen parti organı sadece Meclis kuruluşu içinde yer alan bir Meclisin kuruluş unsuru olmak vasfından daha da ileriye giderek aynı zamanda parti organı ve partinin, binaenaleyh, diğer organları ile ilişkileri olan bir vasf taşıdığı için.. Ne deniyor, yeni takirde ilâvesi istenen maddede? «Siyasi parti gruplarının merkez karar ve yönetim organlarıyla ahenk içinde çalışmasını sağlayacak tedbirler parti tüzüğünde hükme bağlanır.» Simdiye kadarki hükümlerle Türkiye Büyük Millet Meclisinin muhtelif teşriî heyetlerinde yer alan gruplar arasındaki kordinasyon ve ahengi sağlayacak tedbirleri almak imkânını parti tüzüğüne ve iç yönetmeliğine verdik. Bununla ne veriyoruz? Meclis içi çalışmalarla, partinin parlamento dışı çalışmalarını yapacak organlar arasında ve onun çalışması arasında ahengi kurmak için bu ahenksizlik zaman zaman görülmemiş midir. Bu ahenksizlikten C. H. P. A. P., Y. T. P., C. K. M. P., M. P., zaman zaman ıstırap çekmemiş midir? Çekmiştir. Ne deniyor burada? Bir hatırlatma yapılıyor. Böyle bir problem vardır, ey parti grupları, ey parti kurucuları, ey parti genel kongreleri, tüzüğünüzü yaparken bu problemin mevcud olduğunu biliniz de, ahengi sağlamak için, yani partinin parlamento içi ve dışındaki organların arasında ahengi sağlamak için hükümleri nasıl düşünürseniz, düşününüz. Size bağlı. Ama, böyle bir şey olduğunu biliniz ve onu ister koyun, ister koymayın. Ama koyarsanız da istediğiniz gibi koyun diyoruz. Bu da bir derde parmak basıyor, bir istikamet gösteriyor. Bundan ibaret. Hiçbir

cendere mahiyeti yoktur. Hattâ sırası gelmişken söyleyeyim, Sayın Sadettin Bilgiç'in teklifi ile 4 parti tarafından kaleme alınan önergelerle, bu kanunda partilerin il genel meclislerindeki ve belediye meclislerindeki gruplarını da esasları itibarıyla tanzim eden tükümler teklif ediyor, verilen önergelerde. Çünkü zaruret var. Nereden doğuyor bu zaruret sevgili arkadaşlarım? Bâzi partilerin tüzüklerinde buna dair hükümler var. Meselâ C. H. P. tüzüğü bunu derpiş etmiş. Bâzi partilerin tüzükleri hiç derpiş etmemiş, müşkülât çıkmış. Ne deniyor, bunun üzerine? «Partili il genel meclisi üyelerinin kuracakları gruplar ve bunların kurulları parti tüzüğüne göre merkez karar organınca tesbit edilir.» Bırakmış parti tüzüğüne nasıl istersen yap demiş. Ama bu vardır. Bunu biliniz diyor. Yapacağımız parti tüzüğü eksik olmasın, ey siyasi partiler diyor. Bir hüküm daha «Partili Belediye Meclisi üyelerinin kuracakları gruplar ve bunların kurulları parti tüzüğüne göre merkez organınca tesbit edilir.» Ne var? Burada bir cendere mi var? Hayır, bir hatırlatma var, ondan ibaret. Partilere diyor ki, böyle bir problemimiz vardır. Lütfen tüzüğünüze buna dair hükümler koyunuz ama istediğiniz gibi koyunuz. Bu benim karînemden de çıkmış değildir. Bana karşı bir antipati varsa. Sayın Sadettin Bilgiç'in çok haklı teklifi olarak kabul edilmiş. Bakınız bir problem daha;

«Partili belediye başkanı o grupun tabii üyesidir. Ancak partili Belediye Başkanı bu grupun kararları ile bağlanamaz» denmiş. Neden? Sebepsiz değil. Sebebi var.

Reşit Ülker arkadaşım işte burada; yok mu, bizim İstanbul belediyesinde bu dâva? Belediye Reisi bizden, C. H. Partisinin belediye Meclisinde bir grupu var. Haşim İncean Beyi gruba getiremezsiniz.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Adana) — Sohbet oluyor.

COŞKUN KIRCA (Devamla) — Sohbet etmiyorum. İsbat ediyorum. Sual de sormuyorum, cevap da beklemiyorum. Ben sohbet etmem Sayın İbrahimoğlu.

BAŞKAN — Sayın İbrahimoğlu, sohbet değildir. Sohbet olduğu zaman ben ikaz ederim.

COŞKUN KIRCA (Devamla) — Şimdi, yine

diğer partilerin temsilcilerinin ifadelerinden de anlaşıldı ki, bütün partilerde bu dâva var.

Aynı partinin üyeleri gelmişler Belediye Meclisine, Belediye Başkanı da o partiden aralarında bir koordinasyon kurmaya imkân yok. Beni halk seçti diyor, seçimle geldim gelmem sizin önünüze diyor. Buna imkân tasavvur edilebilir mi? Edilmez. Evet, ama halk tarafından seçilmiş olmanın verdiği bir netice de var burada. Onu da koymuşuz. Demişiz ki «Ancak partili belediye başkanı bu grupun kararları ile bağlı olmaz.» Başkan gruba gelir. Oradaki konuşmaları dinler, tekliflerini söyler, tekliflerde bulunur. Oranın tabii üyesidir. Ama, kararlarla bağlı değildir. Çünkü bugünkü kanuna göre Belediye Başkanı halk tarafından seçiliyor da ondan. Şimdi, görülüyor ki, bütün bunlar insaf ile mütalâa edilirse anlaşılır ki, pek o kadar kafadan atma bulunsun diye konmuş lüzumsuz hükümler değildir. Ve cendere mahiyetinde de değildir, sevgili arkadaşlarım. Bu itibarla, biz öyle sanıyoruz ki, bu bölümde yer alan hükümler kabul edildiği takdirde şu netice hâsıl olacaktır. Bütün partiler tüzüklerini ve grup iç yönetmeliklerini yaparken bir kere tamamiyle istedikleri şekilde serbest olacaklardır ama, tüzüklerinde iç yönetmeliklerinde hangi hususları tanzim edecekleri tamamiyle değişik şekilde tanzim etmekte muhtar olmakla beraber hangi hususları tanzim edecekler? Bunu evvelden bileceklerdir.

İki tane emredici hüküm vardır. Bu da zarruri görülmüştür. Birisi partinin genel başkanı Parlamento üyesi ise bulunduğu Meclisteki parti grupunun ve müşterek grupun başkanıdır. Binci emredici hüküm. İkinci emredici hüküm de zaten Anayasadan doğuyor. Anayasaya aykırı tatbikatın gruplar yolu ile işlemesine mâni olunuyor. Gruplarda ve organlarda Bakan seçilemez. Ve bir de nihayet Millet Meclisi Grupundan başka hiçbir gruba Bakan düşürme yetkisi evrilemez Çünkü verdiğiniz takdirde Bakan nasıl düşer? Gruplarda düşer. Nedir bunun mânası? Zabıtlar bakımından ehemmiyetli gördüğüm için, birkaç dakika daha huzurunuzu işgal edeceğim.

Grupta gensoru diye bir müessese vardır. Adalet Partisinin bakanlarından bir tanesi grupta sigaya eçkilebilir. Grup hakkında gensoru verilebilir. Gensoru kabul edilirse müzakere aç-

lr. Güvensizlik takriri verilir. Güvensizlik takriri verilir. Güvensizlik takriri kabul edilirse ne olur? Bakan çekilmek mecburiyetinde midir? Bakan, Başbakan muvacehesinde, Cumhurbaşkanı muvacehesinde çekilmek zorunda değildir. Partisi muvacehesinde çekilmek zorundadır. Arada fark var. Çekilmezse, ne olur? Çekilmezse Başbakanın parti grubu onun hakkında güvensizlik önergesi verdi diye onu azletmek mecburiyeti Anayasadan doğmaz Cumhurbaşkanı için de bir mecburiyet doğmaz. Ya ne doğar? Partinin disiplin hükümleri işler. O adam partiden atılır. Ne zaman çekilir? Partiden atılacağını bildiği için çekilir. Sebebi bu.

Şimdi ama netice nedir? Netice, aynı yola varıyor arkadaşlarım. Şimdi bâzı tatbikatta bu kendi grupumuzda kendi, müşterek grupumuzda her gensoru meselesi geldiğinde, her Allahın günü kıyamet kopar. Bu kıyameti ortadan kaldırmak lâzım. Sevgili senatörlerimiz gelirler biz de oy kullanacağız derler. Kendilerine söyleriz, siz oy kullanamazsınız, gensoru yoluyla Bakan düşürme yetkisini Anayasa sadece milletvekillerine tanımış. Siz böyle bir yetkiye sahip değilsiniz. Bu yetkiyi Parlâmento içinde size Anayasa tanımadığı zaman, grup iğyönetmeliği yoluyla nasıl olur da grup içerisinde bunu size tanırız? Buna imkân var mıdır? Bunu bir türlü anlatmaya muvaffak olamıyoruz sevgili arkadaşlarım. Hâlâ bu anane teessüs etmedi. Biz bunu güç belâ grup iğyönetmeliğimize koyduk, her nasılsa iyi bir zamana geldi de geçirdik. O sayede tatbik ediyoruz. Ama, ben eminimki bugün pek çok gruplarda bu dert vardır, bu dâva vardır, bunu anlatmak imkânı yoktur ve yanlış ananeler teessüs etmiştir, bu noktada.

Bu yanlış ananeleri kaldırmak Anayasaya riayetın zaruretidir. Onun için bu hüküm konmuş. Emredici bir hüküm sanılıyor ama değil. Anayasaya riayetın zaruretidir. Bu yanlış ananeleri kaldırmak için Anayasanın bir zaruretidir. Anayasadan doğan bir açıklama. İşte emredici hüküm dediğimiz de bu üç husustan ibarettir. Gerisi tekrar arz edeyim, hâtırlatma. Ta ki, parti tüzüklerinde ve iğyönetmeliklerinde boşluk olmasın, muayyen hususlar tanzim edilebilsin. Ama nasıl istenirse öyle edilsin. Bu hükümler koyunca, ben öyle zannediyorum ki, ne Anayasa ihlâl ediliyor, ne de parti-

ler gruplarını aynı tarzda tanzim etmek ve aynı tarzda işletmek mecburiyeti altına sokuluyor. İkisi de varit değil. Bu itibarla kerem buyurun, insaf edin ve bu hükümleri aynen kabul edin.

BAŞKAN — Sayın Ülker, Sayın Sarıbrahimoğlu'na sözünüzü vermiştiniz, Sayın Sarıbrahimoğlunun sırası şimdi geldi. Konuşacak mısınız?

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Adana) — Zaten yeterlik var.

BAŞKAN — Yeterlik önergesi sahibi önergesini geri aldı.

NURETTİN BULAK (İstanbul) — Ben ka-bulleniyorum.

BAŞKAN — Sayın Talât Oğuz, yok.

Sayın Nazmî Özoğul.

NAZMÎ ÖZOĞUL (Edirne) — Muhterem arkadaşlarım, muhterem sözcü 1 saat 45 dakika burada konuşmasaydı söz almıyacaktım. Gönül istiyor ki, Partiler Kanunu..

GEÇİCİ KOMİSYON SÖZCÜSÜ COŞKUN KIRCA (İstanbul) — Vazife yapıyoruz.

NAZMÎ ÖZOĞUL (Devamla) — Evet, hepimiz aynı şey için konuşuyoruz. Bu kanunun biran evvel çıkmasını istiyoruz ve yine sırada bulunan birçok kanunların biran evvel çıkması için söz alındığında, mümkün olduğu kadar, gayet kısa konuşuyoruz. Biz önerge verdik. Ne dedik? Bu bölümü çıkaralım, dedik ve bunun da gerekçesini geniş müdafaa etmedik. Partiler Kanunu Anayasanın 57 nci maddesi bize bu Kanunu için çıkardığımızı emretmektedir. Der ki, bu Kanunu çıkarın Anayasa Mahkemesine verin. Eğer Anayasa Mahkemesi partilerin içinde düzen olmazsa, onu sigaya çeksin. Şimdi Türkiye Büyük Millet Meclisi içinde partilerin bir düzenini de bu Kanunun içine alıyoruz. Ve bu Kanun içine aldıktan sonra bunu Anayasa Mahkemesine tevdi ediyoruz. Millet Meclisi içerisinde çıkardığımız bu Partiler Kanununa göre herhangi bir aksi hareket olursa, Anayasa Mahkemesi gelip de T. B. M. M. içindeki bu gruplardan hesap mı soracaklar? Biz deriz ki, bu gelişmeyi ortadan kaldırmak için birakalım partilerin tüzüklerine. Zaten Anayasa emretmektedir. Binaenaleyh, madem ki, Anayasa emrettiğine göre, 85 nci maddeye göre Meclis iç çalışmalarını ayarlayacaklarına göre bunu ayrıca Partiler Ka-

nununa koymıya lüzum yoktur, dedik ve bunun için bir önerge verdik. Kısa kesiyorum. Bunu rica edeceğim, bu önergelerin kabul edilmesini, doğrudan doğruya bu kanunun biran evvel çıkarılması için oyunuzu önergeler hakkında müspet kullanmanızı.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın arkadaşımız Diler de söz ister. Yeterlik önergeleri var. Fakat yeterlik önergelerini ve mühim teklifleri var arkadaşlarımızın, oya koymamız için salonda yeterli üye sayısı yok.

NIHAT DİLER (Erzurum) — Söz istiyorum efendim.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Adana) — Usul hakkında, riyasetin tutumu hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Riyasetin tutumu hakkında olmaz, usul hakkında olur. Bir dakikanızı rica edeyim, daha çağırmadım efendim.

Vakıa bir protokolümüz de vardır, sayın arkadaşlar, saat 19.00 a kadar çalışmamız hakkında. Fakat epeyce mühim kararlar da var. Salonda da kâfi çoğunluk göremiyorum.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Adana) — Sayın Başkan, usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Peki Sayın Sarıbrahimoğlu, vereceğim efendim. Buyurun.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Adana) — Muhterem arkadaşlarım, iktizükler, ekseriyet olmadığını ne şekilde Yüce Meclisin mensupları izhar eder, bildirir, ister. Bunu kesin şekilde tâyin etmiştir. Saat yediye kadar görüşülmesi Yüce Meclisin kararları iktizasındandır. Riyaset Makamının tarafsızlığı icabı bu şekilde usulüne göre uygun olarak çoğunluğun bulunmadığını

bildirmeden re'sen çoğunluk yoktur şeklinde, telkinde bulunması caiz değildir. Bu yol açılırsa Riyaset Makamının, zannıma göre bir milletvekilinin çoğunluk yoktur demesiyle Riyaset Makamını işgal eden milletvekili arkadaşımızın beyanı arasında fark kalmadığına göre bu takdirde durum Riyaset Makamına arzu etmediğimiz târızleri yöneltmek mecburiyetinde bizi bırakabilir ve bunun içinden çıkılmaz arkadaşlar. Yüksek Meclis ekseriyetle toplanır. Fakat usulüne uygun şekilde devam eder, ekseriyet olmadığı iddia edilinceye kadar kararlar verilir ve bugüne kadar tatbikat da bu merkezdedir. Eğer Riyaset Makamının tutumu esas ittihaz edilir, teamül haline getirilir, tatbikatta esas kabul edilirse, Yüce Meclislerin çalışması mümkün olmaz. Onun için bendeniz Sayın Riyasetin müzakerelere devamını, önergeleri oya koymasını ve neticeleri almasını istirham etmekteyim.

BAŞKAN — Efendim, Başkanlık her zaman salonda çoğunluk olup olmadığını takdir eder. Zili de çaldım. Şu anda bir çoğunluk olmadığı kanaati hâsıl oldu, Divanda. Salonda zil çalınma rağmen gerekli çoğunluk olmadığı için, gerek yeterlik önergelerini gerekse diğer önergeleri oylıyamıyacağım.

KEMAL SARIİBRAHİMOĞLU (Adana) — Yeterlik önergemi geri alıyorum.

BAŞKAN — Sizin yeterlik önergenizi geri veriyorum. Başka bir tane daha yeterlik önergesi vardır. Sizininki geriverilmiştir.

Efendim, salonda çoğunluk olmadığı anlaşılacağından 4 Mayıs Salı günü saat 15.00 te toplanılmak üzere birleşimi kapatıyorum.

Kapanma saati : 18.40

Millet Meclisi
GÜNDEMİ

96 NCI BİRLEŞİM

30 . 4 . 1965 Cuma

Saat : 15.00

I

- A - BAŞKANLIK DİVANININ GENEL
KURULA SUNUŞLARI
B - İKİNCİ DEFA OYA KONULACAK İŞLER

II

- SORULAR, GENSORULAR VE GENEL
GÖRÜŞME

III

- ÖNCELİKLE GÖRÜŞÜLMESİ KARARLAŞTI-
RILAN İŞLER

1. — Siyasi partiler kanunu tasarısı ile Ada-
na Milletvekili Kasım Gülek ve Kemal Sarıib-
rahimoğlu'nun, Siyasi partiler kanun teklifleri
ve Geçici Komisyon raporu (1/560, 2/378,
2/591) (S. Sayısı : 527) [Dağıtma tarihi :
27 . 11 . 1963]

IV

- A - HAKLARINDA İVEDİLİK KARARI
VERİLEN İŞLER
B - TÜZÜK GEREĞİNCE BİR DEFA
GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

V

- İKİ DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER
A - İKİNCİ GÖRÜŞÜLMESİ YAPILACAK
İŞLER
B - BİRİNCİ GÖRÜŞÜLMESİ YAPILACAK
İŞLER

